Tweede Kamer, Rechtspraak

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT
Concept

De vaste commissie voor Justitie en Veiligheid heeft op 11 november 2026 overleg gevoerd met mevrouw Van Bruggen, staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, over:

- **de brief van de minister voor Rechtsbescherming d.d. 8 april 2024 inzake kabinetsreactie op WODC-onderzoek Protocol 16 EVRM (33826, nr. 53);**
- **de brief van de minister voor Rechtsbescherming d.d. 27 juni 2024 inzake jaarverslag rechtspraak over het jaar 2023 (29279, nr. 868);**
- **de brief van de staatssecretaris Rechtsbescherming d.d. 23 januari 2025 inzake jaarplan van de rechtspraak 2025 (29279, nr. 922);**
- **de brief van de staatssecretaris Rechtsbescherming d.d. 18 april 2025 inzake WODC-rapport Lekenrechtspraak in strafzaken in West-Europa (29279, nr. 952);**
- **de brief van de staatssecretaris Rechtsbescherming d.d. 20 juni 2025 inzake kabinetsreactie op het rapport van de Venetië-Commissie van 13 oktober 2023 (29279, nr. 977);**
- **de brief van de staatssecretaris Rechtsbescherming d.d. 11 juli 2025 inzake jaarverslag rechtspraak 2024 (29279, nr. 982);**
- **de brief van de staatssecretaris Rechtsbescherming d.d. 11 juli 2025 inzake toezeggingen Code zaakstoedeling (36243, nr. 28);**
- **de brief van de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid d.d. 3 februari 2026 inzake jaarplan van de rechtspraak 2026 (29279, nr. 1010);**
- **de brief van de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid d.d. 31 maart 2026 inzake evaluatie en vervolg 70+-regeling rechters-plaatsvervangers (29279, nr. 1016);**
- **de brief van de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid d.d. 27 mei 2026 inzake reactie op verzoek commissie naar aanleiding van de burgerbrief over publiceren uitspraken (29279, nr. 1036);**
- **de brief van de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid d.d. 22 juni 2026 inzake jaarverslag rechtspraak 2025 (29279, nr. 1044).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid,
Eerdmans

De griffier van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid,
Van Tilburg

Voorzitter: Ellian
Griffier: Van Thiel

Aanwezig zijn zeven leden der Kamer, te weten: Abdi, Coenradie, Ellian, Keijzer, Sneller, Stöteler en Straatman,

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

en mevrouw Van Bruggen, staatssecretaris van Justitie en Veiligheid.

Aanvang 10.03 uur.

De **voorzitter**:
Dames en heren, goedemorgen. Ik open deze vergadering van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid. Op de agenda staat het commissiedebat Rechtspraak. Dat is volgens mij een mooi commissiedebat, dat we al een tijdje niet hebben gehad. Ik heet uiteraard iedereen welkom die in deze zaal zit of die dit debat op andere wijze volgt. We gaan beginnen met de eerste termijn van de Kamer. Daarna schorsen we even en dan zal de staatssecretaris het woord voeren namens het kabinet. We hebben vier minuten spreektijd. Met deze ervaren collega's verwacht ik dat ik de interrupties niet meteen hoef te beperken, maar houd het alsjeblieft een beetje beperkt. Meneer Stöteler, het woord is aan u.

De heer **Stöteler** (PVV):
Voorzitter, dank u wel. Ik meld alvast dat ik er tegen 10.30 uur even tussenuit moet voor een afspraak, maar dan ben ik later weer terug.

Voorzitter. De Raad voor de rechtspraak meldt al jaren een aanhoudend tekort aan rechterlijke capaciteit. Dat is ook morgen niet opgelost, waardoor er ook de komende jaren normoverschrijdingen zullen plaatsvinden. Mede daarom, maar ook omdat ik het de staatssecretaris eerder heb beloofd, ga ik het hebben over ambtshalve toetsing aan het Europees consumentenrecht. Ik moet nog wel even mijn excuses aanbieden aan mevrouw Pavillon, want op 4 november zei ik per abuis "de heer Pavillon". Mevrouw Pavillon heeft in opdracht van de Raad voor de rechtspraak onderzocht hoe ver de plicht van de civiele rechter, vooral in verstekzaken, reikt om ongevraagd te toetsen aan het Europees consumentenrecht. De conclusie was: de Nederlandse rechter gaat veel verder dan het Europese recht of het Europese Hof van hem verlangt. Als een bedrijf een rechtszaak aanspant, bijvoorbeeld een fitnessclub tegen een consument die het lidmaatschapsgeld niet betaalt, moet de Nederlandse rechter controleren of er in de algemene voorwaarden geen oneerlijke bedingen staan. Dat kan bijvoorbeeld gaan om een hele flinke boete als je je lidmaatschapsgeld niet betaalt. De rechter controleert dat zonder dat de gedaagde daarom hoeft te vragen. Dat heet ambtshalve toetsing. Diezelfde ambtshalve toetsing moet de Nederlandse rechter doen bij consumentenkredieten, dus bij leningen. Dan moet de rechter controleren of diegene die geld heeft geleend, van tevoren goed is geïnformeerd over zijn of haar verplichtingen en of er is gecontroleerd of diegene überhaupt in staat is om de lening terug te betalen. Algemene voorwaarden en consumentenkredieten: tot zover het Europees recht.

Maar de Nederlandse wetgever doet daar nog een paar scheppen bovenop. Dat doet die niet omdat de wetgever dat nou nodig vindt, want deze norm is niet door de wetgever ingevuld; de Hoge Raad heeft daartoe besloten in een staffel. Dat maakt dat de kantonrechter alles gaat controleren, ook bij eenvoudige incassozaken. We hadden al het Arvato I-arrest van de Hoge Raad uit 2021. Dat ging over ambtshalve toetsing. Later kwamen daar in 2022 en in 2024 ook arresten van het Europees Hof en opnieuw van de Hoge Raad bij.

Dat en eerdere arresten maken dat het hele bestelproces wordt doorgelicht, bijvoorbeeld bij bol.com. Er wordt bijvoorbeeld gekeken of er bij de bestelknop wel staat dat als

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

iemand op "bestellen" drukt, diegene ook een betalingsverplichting aangaat, alsof Nederlanders idioten zijn en niet begrijpen dat als je iets bestelt en thuisgestuurd krijgt, je daar ook voor moet betalen. Desalniettemin moet bol.com nu dus bij elke dagvaarding het gehele bestelproces met screenshotjes bijvoegen om te laten zien dat ze ook daadwerkelijk bij die bestelknop hebben gewezen op de betalingsverplichting. Ook moeten ze kopieën van de veertiendagenbrieven en andere aanmaningen bijvoegen. De rechter controleert alles. Bol.com was tot al die gekkigheid begon prima in staat om in twintig pagina's te laten zien wat door Henk of Ingrid was besteld, maar niet was betaald en welk bedrag bol.com dus nog tegoed had. Nu wordt, met al die ambtshalve toetsen, die dagvaarding met producties makkelijk 200 pagina's, terwijl 86% van de Henken en Ingrids niet komt opdagen voor zo'n eenvoudige procedure, omdat ze weten: ik heb wat besteld en ik heb het niet betaald. Nu komt er nog een nieuw arrest van de Hoge Raad bij, namelijk dat van 9 oktober, waaruit blijkt dat ambtshalve toetsing ook moet gaan gelden bij schadeverzekeringen op afstand, bijvoorbeeld bij online afgesloten autoverzekeringen. Nog meer werk voor de rechtspraak. Vindt de staatssecretaris het gek dat de rechterlijke organisatie kampt met een personeelstekort? Vindt de staatssecretaris het gek dat de rechterlijke organisatie, rechters, onder hoge werkdruk staan?

Voorzitter. We praten over meer dan 200.000 kantonzaken op jaarbasis. In 86% van die gevallen komt de gedaagde niet naar de rechtbank. In veel van die gevallen zou de rechter dus met een heel summiere toets verstek kunnen verlenen, maar dat doet hij niet, want de rechter vindt het nodig om het hele proces door te spitten alsof hij tijd over heeft. Zeventien minuten per verstekzaak, lekker dan. Vergeef mij dus mijn gebrek aan medelijden voor die self-inflicted damage. Nu mag de staatssecretaris het oplossen. Het onderzoek van mevrouw Pavillon geeft een paar handvatten en opties. Ik vraag de staatssecretaris of zij met de Raad voor de rechtspraak in gesprek gaat, zodat zij deze gekkigheid gaat stoppen. Of misschien kan de staatssecretaris op korte termijn met een wetsvoorstel naar de Kamer komen. Als de rechterlijke organisatie de door haar geproduceerde problemen namelijk niet zelf oplost, moet de wetgever dat maar doen.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Helder. Dan gaan we naar mevrouw Coenradie namens JA21.

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Voorzitter. Rechters moeten tegen kritiek kunnen, net zoals de politiek tegen kritiek van rechters moet kunnen. Zo simpel is het. Een sterke rechtsstaat vraagt om een gezonde verhouding tussen de drie staatsmachten, met ruimte voor kritiek, discussie, steun en aanmoediging, waarin ieder zijn eigen verantwoordelijkheid kent, maar niemand de luiken sluit voor de ander. Natuurlijk vraagt een sterke rechtsstaat om onafhankelijke rechters, die zonder politieke druk rechtspreken, ook wanneer hun uitspraken ongemakkelijk zijn. Maar onafhankelijkheid mag nooit een excuus worden voor geslotenheid en respect voor de rechterlijke macht mag nooit betekenen dat kritiek op de rechtspraak taboe is of wordt weggezet als een aanval op de democratische rechtsstaat. Dat is pure angst en een reflex uit angst om de huidige status quo ook maar een centimeter te verschuiven. Daarom verwelkomt JA21 het pleidooi van de Raad voor de rechtspraak voor een structurele dialoog tussen de drie staatsmachten. Zo'n dialoog heeft echter alleen waarde als ook ongemakkelijke onderwerpen op tafel komen, juist de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

onderwerpen waarop het soms schuurt. Dus ja, de rechtspraak mag ons, de regering en de Kamer, bekritiseren op de kwaliteit van onze wetgeving. Graag zelfs. Maar andersom moeten wij als medewetgever ook kritiek kunnen geven op de strafmaat bij ernstige geweldsmisdrijven. Dat tast de rechterlijke onafhankelijkheid niet aan, maar hoort bij een gezonde verhouding tussen de staatsmachten.

Voorzitter. De minister benadrukte op 27 oktober in de Eerste Kamer dat kritiek op rechterlijke uitspraken op zichzelf geen bedreiging vormt voor de rechtsstaat. Daar is JA21 het volledig mee eens. Is de staatssecretaris daarom bereid om bij de volgende rechtsstaatdialoog ook de maatschappelijke zorgen over de hoogte van straffen en de beperkte doorwerking van wettelijke strafverzwaringen te bespreken, uiteraard zonder individuele uitspraken te beïnvloeden?

Voorzitter. Recht doen betekent ook dat dit op tijd gebeurt, maar uit het Jaarverslag Rechtspraak 2025 blijkt dat slechts 33% van de strafzaken bij rechtbanken binnen de eigen doorlooptijdnorm wordt afgehandeld. Bij gerechtshoven is dit zelfs maar 23%. Dat is op z'n zachtst gezegd dramatisch. Slachtoffers wachten op gerechtigheid. Waarom blijft de rechtspraak structureel zo ver achter bij zijn eigen normen?

Voorzitter. Om te voorkomen dat de strafrechtketen verder vastloopt, moeten we alle partijen kritisch aankijken, ook de rechtspraak, waarvan meer flexibiliteit mag worden verwacht. Neem het vervoer van gedetineerden naar rechtszittingen. Duizenden medewerkers zijn betrokken bij gedetineerdenvervoer, onder meer naar zittingen. Dat legt een enorme druk op DJI, die al kampt met grote personeelstekorten. Toch houdt de rechtspraak vast aan fysieke zittingen als uitgangspunt. Natuurlijk is fysieke aanwezigheid soms noodzakelijk, maar waarom worden niet vaker digitale zittingen ingezet om personeel te ontlasten en de strafrechtketen te versnellen? Is de staatssecretaris bereid met de rechtspraak dit uitgangspunt om te draaien: digitaal waar het kan en fysiek waar het moet? Daarmee verbeteren de doorstroming en efficiëntie van de keten.

Ook binnen de rechtspraak zelf valt capaciteit vrij te spelen, bijvoorbeeld door kritisch te kijken naar de inzet van de meervoudige kamer. Uit het Jaarverslag Rechtspraak blijkt dat in 2025 ongeveer 17% van de strafzaken door drie rechters werd behandeld. Dat percentage is al jaren vrijwel onveranderd. Meer strafzaken kunnen mogelijk door één rechter worden behandeld. Dat kan rechterlijke capaciteit vrijspelen en volgens berekeningen structureel 12 miljoen euro per jaar opleveren. Waarom is deze mogelijkheid niet eerder benut, gezien de personeelstekorten, de noodzaak tot efficiëntie en andere urgente problemen in de strafrechtketen?

Voorzitter. Tot slot enkele positieve noten. De instroom van nieuwe rechters is hoger dan de uitstroom. Dat is een welkome ontwikkeling gezien de personeelstekorten. Ook de 70-plusregeling voor rechter-plaatsvervangers blijkt een succes. In 2025 leverden 170 ervaren rechters ongeveer 28 fte aan extra capaciteit op — een waardevolle bijdrage. JA21 verwelkomt daarom het voornemen om deze regeling structureel te maken.

Tot zover.

De **voorzitter**:

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Eens even kijken wie eerst was. Meneer Stöteler? Ja. Gaat uw gang.

De heer **Stöteler** (PVV):
Mevrouw Coenradie houdt een pleidooi voor de onafhankelijke rechtspraak en noemt daarin ook het overleg tussen de drie rechtsmachten in Nederland. Hoe kijkt JA21 naar de landelijke overleggen die kantonrechters en rechtbanken houden, waarvoor zij bijvoorbeeld civiele procedures stilleggen, om landelijk af te stemmen? Hoe kijkt JA21 daarnaar? Is dat niet ook een aantasting, weliswaar misschien in kleine mate, van enkele kantonrechters, wanneer zij zich moeten houden aan afspraken die binnen de rechtspraak worden gemaakt?

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Ik denk dat het goed is dat er overal overleg is. Het moet alleen niet zo zijn dat het overleg de agenda van de dag bepaalt, in plaats van alle rechtszaken die gewoon doorlopen. Daar zit voor mij wel een aandachtspunt, ook als we kijken naar het personeelstekort onder rechters. Ik wil dat we meer rechtszaken kunnen afhandelen. Daar ben ik naar op zoek en dat is ook een beetje het pleidooi dat ik doe. Hoe kunnen we dat doen? Ik kijk daarbij naar de inzet van de meervoudige kamer ten opzichte van de enkelvoudige kamer. Natuurlijk kijk ik ook naar de instroom- en uitstroomcijfers, maar ik kijk bijvoorbeeld ook naar de inzet van gedetineerdenvervoer, waarin ik denk dat de rechtspraak een efficiencyslag kan maken. Ik kijk als het hierom gaat dus naar meerdere zaken. Dat is wel echt de essentie van mijn pleidooi in mijn bijdrage van vandaag.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Ik vond dit ook een mooi betoog van mevrouw Coenradie wat betreft haar pleidooi voor digitaal waar het kan. Zij focust daarbij heel erg op strafzaken. Ik ben benieuwd of zij ook vindt dat dat in het civiel recht of in het bestuursrecht ook kan. We zien de enorme instroom aan vreemdelingenrechtelijke zaken, en daarover hebben we natuurlijk ook vaak de discussie over de beroepen, over het niet tijdig beslissen en over de dwangsommen. Misschien moet op die terreinen ook meer worden gekeken of we op die manier via digitale zittingen, wat toch meer gestandaardiseerde procedures zijn, zaken digitaal kunnen afdoen. Hoe kijkt zij daarnaar?

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Eigenlijk hartstikke positief, omdat ik op zoek ben naar hoe wij daar nou nog veel efficiënter mee kunnen omgaan. Ik haalde het voorbeeld van de DJI eruit omdat ik weet dat deze mensen continu vervoerd worden; is het niet naar een rechtszaal, dan kan het ook naar bijvoorbeeld een ziekenhuis of iets anders zijn. Ik noemde even het voorbeeld van de rechtszaal, omdat we het hier vandaag daarover hebben. Maar ik zoek dus heel erg naar hoe we zaken kunnen digitaliseren. Ik zou graag willen weten of we de digitale zitting niet veel meer als uitgangspunt kunnen nemen, in plaats van de fysieke, zoals nu eigenlijk het geval is. Vandaar ook mijn vraag aan de staatssecretaris. Natuurlijk is het aan de rechter om te zeggen: ik wil iemand toch fysiek zien, dus we gaan het op deze manier regelen. Ik denk alleen dat de inzet van rechters veel efficiënter kan en dat we daarmee dus met de capaciteit die we hebben een efficiencyslag kunnen maken, want iedereen weet dat we ook geen potten met rechters buiten hebben staan.

De heer **Sneller** (D66):
Ik zeg dit naar aanleiding van het betoog van mevrouw Coenradie, maar niet per se alleen tegen haar, want ik weet hoe het de vorige periode was, met negen zetels. We

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

hebben een aantal keer per jaar overleggen met bijvoorbeeld een delegatie van de Hoge Raad en we doen ook de sollicitatiegesprekken met de raadsheren. Ik zou ons als Kamer ook toewensen dat we in die dialogen aan deze kant ook ruimer vertegenwoordigd zijn. Ik denk namelijk dat wat zij zegt over die dialoog heel belangrijk is, en dat de gremia, de plekken en de momenten er wel zijn, maar dat die niet ten volle worden benut om die dialoog ook aan te gaan.

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Dat kan ik eigenlijk alleen maar bevestigen. Ik zie dit ook een beetje als een handreiking naar mij toe, een uitnodiging om me daarbij aan te sluiten, en die neem ik ook ter harte. Mijn ervaring in mijn vroegere rol als staatssecretaris was dat ik ook geregeld met de rechtspraak om tafel zat, temeer omdat ik merkte dat die keten zo vastliep. Daarbij keek ik eigenlijk ook iedereen aan met de vraag: hoe kunnen we nou toch allemaal onze eigen verantwoordelijkheid nemen in het geheel van efficiënter en slimmer werken met elkaar? Ik merkte destijds dat ik de rechtspraak daarin vrij star vond, omdat men toch wel de houding had van: wij willen graag zelf bepalen hoe wij de zittingen doen. Dat gegeven snap ik, maar in een tijd waarin we zien dat die hele keten vastloopt, zou ik in ieder geval als vertrekpunt willen hebben, ook in de dialoog die we dan met elkaar aangaan, dat we de "zo hebben we het altijd gedaan"-houding even achter ons moeten laten en vooral eigenlijk allemaal in de flexibele grondhouding moeten gaan zitten.

De **voorzitter**:
Ondertussen zijn mevrouw Abdi namens PRO en mevrouw Keijzer aangeschoven.

Mevrouw Straatman, het woord is aan u voor uw eerste termijn.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Dank, voorzitter. De druk op de rechtspraak is groot; dat werd zojuist ook al gezegd. Er zijn tekorten aan rechters en de doorlooptijden zijn nog steeds te hoog. Dat doet afbreuk aan de geloofwaardigheid van ons rechtssysteem en ook aan het hoogkwalitatieve werk van onze eigen rechters. Dit kabinet investeert fors in de rechtspraak, en wat het CDA betreft moet die investering ertoe leiden dat de ploeg van rechters sneller groeit. We begrijpen dat jaarlijks tussen de 140 en 160 rechters in opleiding worden genomen. En dat klinkt op zich als veel, maar als je bedenkt dat Nederland 11 arrondissementen kent met 32 zittingslocaties, dan valt dat wel wat tegen. Dat betekent namelijk zo'n vijf nieuwe rechters per zittingslocatie per jaar. Tegelijkertijd is de jaarlijkse uitstroom nagenoeg gelijk aan de instroom. Is de staatssecretaris het met het CDA eens dat het streven moet zijn om veel meer op te schalen?

Voorzitter. Het CDA snapt ook dat opschaling ingewikkeld is. Rechters worden voor het leven benoemd en we verwachten van rechters de hoogste juridische kwaliteit. Daarnaast zien we dat de rechtspraak al naar meer flexibiliteit zoekt, bijvoorbeeld met het goede voorstel om 70-plusrechters op vrijwillige basis structureel inzetbaar te houden. Wij denken echter dat er meer kan dan er nu gebeurt. Daarom wil ik een aantal denkrichtingen meegeven, want dit moet van ons echt prioriteit krijgen. De maatschappelijke opdracht is gewoonweg veel te groot.

Allereerst: het loslaten van het opleiden van rechters in twee rechtsgebieden. Ook andere juridische beroepen specialiseren steeds meer. Dat zou ook bij de rechtspraak kunnen passen. Kijk naar de vreemdelingenrechtelijke zaken: die nemen enorm toe.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Hoe kijkt de staatssecretaris naar het veel gerichter werven van rechters voor één rechtsgebied, zoals het vreemdelingenrecht? In het verlengde hiervan lezen wij in het jaarverslag 2025 dat de rechtspraak al heeft ingezet op intensivering van de inzet van rechter-plaatsvervangers: ervaren juristen of advocaten die specifieke zaken behandelen. Wat heeft deze inzet opgeleverd? Kan dit worden geïntensiveerd? Hetzelfde geldt voor de pilot om meer taken die nu door rechters worden uitgevoerd, aan gerechtsjuristen over te dragen. Wat zijn de resultaten hiervan? Welke opschalingsmogelijkheden ziet de staatssecretaris?

Ten derde zien wij beloningsobstakels bij de zijinstroom van rechters, vooral voor juridisch specialisten die al een togaberoep uitoefenen, zoals officieren van justitie. Laat ik vooropstellen: het nieuwe inschalingsbeleid van de rechtspraak kent een hele lange geschiedenis en een gevoelige aanloop en wij onderschrijven dit nieuwe beleid ook. Tegelijkertijd moeten we echter voorkomen dat het aantrekken van zeer geschikte ervaren juristen hierdoor onbedoeld wordt bemoeilijkt, want voor hen kan de overstap naar de rechtspraak op dit moment een forse salarisval betekenen. Binnen het nieuwe beleid is daarom nu al ruimte voor het maken van uitzonderingen. Wij zien dat hiervan slechts zelden gebruik wordt gemaakt. Hoe kijkt de staatssecretaris naar deze spanning? Ziet zij ruimte om binnen de geest van het huidige inschalingsbeleid meer maatwerk te leveren voor de uitzonderingscategorie en hierover te spreken met de Raad voor de rechtspraak?

Tot slot, voorzitter, het digitaal laten plaatsvinden van zittingen. Het onlinezittingsplatform is klaar en sinds dit jaar vinden de eerste zittingen plaats, maar hoe vaak gebeurt dit al? Ziet de staatssecretaris ook in dit geval ruimte om te intensiveren en, zo ja, voor welk type zaken?

Voorzitter. Ik besteed veel spreektijd aan dit onderwerp, omdat er creatieve oplossingen nodig zijn om de capaciteitsproblemen op te lossen. Dat is namelijk in het belang van ons allemaal. Ik hoor graag hoe de staatssecretaris naar deze denkrichtingen kijkt en welke andere stappen zij zet om voor volgend jaar te zorgen voor meer instroom in de rechtspraak.

Tot slot, voorzitter. Mijn laatste punt is een korte vraag over de uitvoering van het amendement dat ik eerder samen met de collega's Ellian en Sneller indiende. Dat stelt 5 miljoen beschikbaar voor vrouwelijke rechters en officieren ter compensatie voor ongelijke loonbehandeling. Wij horen geluiden dat de uitvoering op dit moment stilligt. Wij begrijpen ook dat we nog wachten op een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep, maar als die uitspraak duidelijkheid geeft over afbakening van de groep, ligt dan bij het ministerie alles gereed om op korte termijn met compensatie te starten?

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**:
Er is nog een interruptie van de heer Stöteler.

De heer **Stöteler** (PVV):
Mevrouw Straatman heeft het over specialisaties binnen de rechterlijke macht, binnen de rechterlijke organisatie. Daar zou je niet principieel tegen kunnen zijn, ware het niet dat die specialisaties natuurlijk noodzakelijk zijn omdat wetgeving gewoon onduidelijk is.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Als wij hier met z'n allen onduidelijke wetten maken, zullen rechters het moeilijker hebben in een procedure die wordt gevoerd. Moeten wij ook niet de hand in eigen boezem steken? Moeten wij niet gewoon betere wetten schrijven?

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Ik deel met de heer Stöteler dat een deel van de problematiek met betrekking tot de doorlooptijden ook te maken heeft met de complexiteit van wetgeving; daar ben ik het helemaal mee eens. Het punt dat ik met die twee rechtsgebieden wilde maken, is dit. We zien — dat is denk ik een heilig huisje van de rechtspraak, waar ook een duidelijke gedachte achter zit — dat iedere rechter in opleiding per definitie dan wel in het bestuursrecht dan wel in het strafrecht in twee rechtsgebieden worden opgeleid, terwijl je bij heel veel andere beroepsgroepen ziet, bijvoorbeeld in de advocatuur, dat men steeds meer gaat van generalist naar specialist. En nu we die enorme maatschappelijke opgave zien, ook gerichte instroom bijvoorbeeld bij vreemdelingenrechtelijke zaken, zou ik de rechtspraak wel willen vragen: ga hier veel creatiever mee om en overweeg om voor bepaalde zaken dit principe los te laten. Als je namelijk de huidige instroomcijfers bekijkt, zijn die iets hoger dan de uitstroom per jaar. Daar halen we het gewoon niet mee, en ik vind de maatschappelijke opgave om die doorlooptijden naar beneden te krijgen, zo van belang dat ik ook wel vind dat we moeten durven spreken over het omverwerpen van dit soort heilige huisjes, die al jaren onderdeel zijn van het opleidingsbeleid.

De **voorzitter**:
Een interruptie van mevrouw Abdi. Gaat uw gang.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Ik was even nieuwsgierig naar het dilemma dat ik een beetje voel. Ik denk dat wij kunnen begrijpen waarom er een roep is om meer digitale zittingen. Tegelijkertijd herken ik daarin ook de roep om efficiëntie van de afgelopen jaren. De vraag is wat dat doet met de rechtsbescherming van burgers. Ik was benieuwd of mevrouw Straatman kan uitweiden over hoe we, als we de beweging naar meer digitale zittingen willen maken, de rechtsbescherming, met name die van kwetsbare burgers, gaan borgen.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Ik probeerde dat zojuist ook in het interruptiedebatje met mevrouw Coenradie te bespreken. Een digitale zitting is niet geschikt voor alle zaken. Dat moet je echt veel specifieker inzetten. Tegelijkertijd zien we dat er in de covidcrisis op veel grotere schaal onlinezittingen mogelijk waren dan nu het geval is. Ik denk dus dat daar absoluut nog ruimte zit. Daarom noemde ik zojuist ook het voorbeeld van het vreemdelingenrecht, waar je een enorme toename ziet van bijvoorbeeld beroepen waarover niet tijdig wordt beslist. Op enig moment zijn we daarvan af, omdat dat amendement nu ook in de Eerste Kamer is aangenomen. Maar ik kan mij voorstellen dat we van dit soort zaken zeggen: als daarbij digitaal het uitgangspunt wordt, dan kan dat ook helpen om de doorlooptijden te versnellen, zodat daar minder rechterlijke capaciteit naartoe gaat. Dat zou ook de zoektocht zijn: voor welk type rechtszaak is het geschikt? Dat zijn dan natuurlijk niet de zaken waar ook mevrouw Abdi aandacht voor vraagt, waar vaak juist dat fysieke gesprek tussen dan wel cliënt, dan wel verdachte en de rechter belangrijk is. Maar ik denk wel dat er veel meer zaken mogelijk zijn dan nu gebeurt.

Mevrouw **Abdi** (PRO):

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Heel kort. Dan denk ik dat we gewoon die handschoen samen moeten oppakken. Waar ik zorgen over heb — je ziet het in de VS ook — is dat heel veel zittingen eigenlijk een soort van stempelmachine zijn geworden voor mensen die zogenoemde poverty crimes hebben begaan, kleine delicten. Ik ben een beetje op zoek naar hoe we ervoor zorgen dat we niet enerzijds heel veel dingen afdoen met een soort strafbeschikking waarmee ook inbreuk wordt gedaan op iemands strafbescherming, en anderzijds het moeilijker maken voor een bepaald type burgers om gewoon nog fysiek contact te kunnen leggen met de rechter en daar hun verhaal te kunnen doen. Maar ik ben blij dat mevrouw Straatman die zoektocht deelt. Het lijkt me goed om daarop scherp te zijn en zelf na te denken over wat voor randvoorwaarden we daarvoor kunnen inbouwen.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Dat deel ik helemaal met mevrouw Abdi. Daarom ook mijn meerdere denkrichtingen. Ik vind gewoon de maatschappelijke opgave dat we moeten opschalen te groot. Ik hoor in te veel gesprekken te vaak dat 160 echt de max aan capaciteit is, omdat ze natuurlijk ook moeten opleiden en daar is ook capaciteit mee gemoeid. Ik begrijp dat allemaal, maar als ik andere organisaties zie, kunnen die veel sneller opschalen. Heel concreet gaat het op dit moment om ongeveer vijf rechters per zittingslocatie en dat is echt wel heel erg laag. Daarom zeg ik: er zijn verschillende routes, maar laten we met elkaar dat gesprek voeren. Volgens mij is namelijk in 2022 in Gelderland besloten om 1.500 zaken te seponeren omdat er geen capaciteit was. Dat is wel de maatschappelijke discussie waar wij nu mee te maken hebben. Ik vraag de rechtspraak dus echt: kijk nog eens goed naar al die heilige huisjes die ooit met de beste bedoelingen zijn opgezet, zoals die twee rechtsgebieden en de punten die ik net noemde, omdat ik echt vind dat we daar moeten opschalen. 160 vind ik gewoon echt veel te weinig.

De **voorzitter**:
Oké, we gaan door naar de heer Sneller.

De heer **Sneller** (D66):
Dank u wel, voorzitter. In Nederland presteert de rechtspraak goed, is die onafhankelijk en wordt die ook hoog gewaardeerd. Daar mogen wij blij mee zijn. Maar we moeten er ook aan blijven werken dat het zo blijft. Daarom eerst wat over het presteren en daarna wat over de constitutionele waarborgen.

Over het leveren. We hadden laatst een technische briefing van het WODC over selectiviteit in de strafrechtketen. Misschien mag ik citeren uit dat rapport. "Voor verdachten met een hbo- of een wo-opleiding ligt het totale sanctiepakket gemiddeld 24% lager dan voor verdachten met een lager opleidingsniveau. Verdachten met een bovenmodaal huishoudinkomen ontvangen gemiddeld 17% lagere straffen dan verdachten met een laag inkomen." Ook over verdachten met een migratieachtergrond komen er schrikbarende resultaten voort uit dat onderzoek. Nou is het lastige in de trias, vind ik, om te zeggen: wat moet de rechtspraak nou doen? In de aanbiedingsbrief schrijven de minister van Justitie en de staatssecretaris dat er een actieplan bij de rechtspraak wordt uitgerold. Ik hoor graag hoe zij daar een vinger aan de pols houdt en wat daarmee gebeurt.

Dan de capaciteit. De doorlooptijden zijn inderdaad op veel plekken te hoog. Laatst sprak ik iemand die zei: de beste maatschappelijke investering die je op dit moment kan doen, is de capaciteit van de Afdeling bestuursrechtspraak bij de Raad van State

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

vergroten. Ik vond het vanuit de gedachte van een maatschappelijke kosten-batenanalyse wel een prikkelende stelling en ik zou daar graag een reflectie op willen van de staatssecretaris. Daar zit voor de woningbouw, de energietransitie en een aantal andere maatschappelijke opgaven natuurlijk een grote bottleneck. Als daar vertraging optreedt, heeft dat heel veel kosten tot gevolg.

Voorzitter. Als laatste op dit punt het publiceren van uitspraken. We hebben daar al jaren discussie over. Wat wordt nou het streefcijfer van deze staatssecretaris waar we naartoe gaan? Het is zowel belangrijk voor het kennis kunnen nemen van het recht alsook voor de inslijpende werking. Als iemand door een politierechter veroordeeld wordt voor het bedreigen van een Kamerlid, dan krijgt niemand dat mee. We moeten het hebben van de communicatie van het Openbaar Ministerie. Dat kan volgens mij niet.

Dan de waarborgen. Dank voor de brief van de staatssecretaris als uitwerking van het coalitieakkoord. Dat aparte begrotingsartikel is volgens mij alleen maar een eerste stap. Ik ben heel benieuwd naar de reikwijdte van haar ambitie voor de volgende stap, want ook in de bundel Constitutionele waarborgen is de analyse dat de institutionele waarborgen voor de onafhankelijkheid van de rechterlijke organisatie, en daarbij ook van de Hoge Raad, toch heel zwak zijn. Ik ben dus heel benieuwd naar die uitwerking.

Hetzelfde geldt voor de benoemingsprocedures. Al in maart '24 werd mijn motie aangenomen door de Kamer om te zorgen dat de benoemingen van de Raad voor de rechtspraak zo ver mogelijk op afstand staan van de politiek. We hebben in andere landen gezien hoe makkelijk er misbruik van gemaakt kan worden. En ja, er zijn vele manieren om misbruik te maken van de regels om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht aan te tasten, maar er zitten wel een aantal heel kwetsbare procedures in ons stelsel. We zien tot op de dag van vandaag — kijk naar Polen — hoe moeilijk is om politieke benoemingen die er zijn geweest vervolgens weer ongedaan te maken. Laten we zorgen dat wij onze eigen waarborgen op orde hebben voor het geval het nodig is. Daarbij realiseer ik me dat mijn motie en het coalitieakkoord vooral gaan over de gewone rechterlijke macht, maar ook oud-president van de Hoge Raad Corstens schreef in NRC over de kwetsbaarheden in die procedure. Het vorige is afgewezen, maar ook hier: we zitten daar vaak met twee, drie Kamerleden een sollicitatiegesprek te doen en het is kwetsbaar voor politieke inmenging en beïnvloeding. Ik heb de oplossing niet, maar het denken op dat punt mag niet stilstaan.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Oké. Er is een interruptie van mevrouw Keijzer. Dan ga ik eerst even vaststellen dat mevrouw Keijzer geen lid is, maar we haar dispensatie geven.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik aarzelde al even, want ik wist dat deze woorden zouden volgen, maar dank dat ik hier het woord mag voeren. Ik werd even getriggerd door de opmerking van de heer Sneller dat er geen politieke inmenging mag zijn. Dat is natuurlijk zo. We hebben een scheiding der machten. Toch weten we dat heel veel rechters progressief angehaucht zijn, met een mooi Nederlands woord. Hoe ziet hij dat dan?

De heer **Sneller** (D66):

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Waaruit blijkt dat "we" dat weten? Dat hoor ik hier altijd als mantra van sommige partijen. Ik was heel blij met de verfrissende inbreng van de PVV deze keer. Maar waar blijkt dat dan uit?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dat blijkt uit een enquête die, weliswaar een aantal jaren geleden, gehouden is. Mijn pleidooi zal direct ook zijn dat die misschien opnieuw moet worden gedaan. Maar feit is dat dat uit die enquête blijkt. We weten dat met z'n allen. Hoe kijkt hij daar dan naar? Want als je wilt dat er onafhankelijke rechtspraak is, en dat wil ik, moet je ook zorgen dat diversiteit in deze beroepsgroep een plek heeft.

De heer **Sneller** (D66):
Ik ben zeer blij dat mevrouw Keijzer vindt dat de diversiteit vergoot moet worden. Ik denk dat dit ook een permanent aandachtspunt is. Het is ook een van de redenen waarom ik bijvoorbeeld heb voorgesteld om de raio-opleiding opnieuw op te richten. Ik denk namelijk dat als je meteen na de studie selecteert, je ook een diversere groep krijgt. Maar zeker na al die beschuldigingen heb ik ook dat onderzoek van Vrij Nederland, dat inmiddels een jaar of zeventien oud is, nog een keer opgezocht. Ik hoop dat mevrouw Keijzer dat ook heeft gedaan. Daaruit wordt afgeleid dat er … Het gaat de hele tijd om zogenaamde D66-rechters. Ik geloof niet dat iemand die die belediging de hele tijd loslaat op de rechterlijke macht, daadwerkelijk heeft gekeken hoeveel procent van die rechters in die enquête — maar 489 rechters hebben die teruggestuurd — zei dat ze bij de vorige verkiezingen D66 gestemd hadden. Dat was 9%. 9%! Ik werp het dus allemaal verre van me.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Het is goed dat de heer Sneller "D66-rechters" als een belediging ziet. Ik heb het ook expres gehad over progressief. Ik begin hier niet over omdat ik het leuk vind om te bashen, maar omdat ik me zorgen maak over de acceptatie van rechterlijke uitspraken. Als ik het heb over diversiteit, heb ik het niet over huidskleur, maar over verschillende levensvisies. Zou de heer Sneller daar toch eens inhoudelijk op willen reageren, anders dan met de wat ontstemde jij-bakkerij die ik nu gehoord heb?

De heer **Sneller** (D66):
Allerminst. Ik heb het over diversiteit in de brede zin van het woord gehad. Ik ben blij dat mevrouw Keijzer daar nu inderdaad ook de etnische kant bij voegt. Er was laatst ook weer een mooi interview met een oud-rechter, waaruit bleek dat dit ook zorgelijk is. Maar het gaat ook om bredere opvattingen van diversiteit. Ik citeerde niet voor niks dat onderzoek over selectiviteit. In het actieplan dat ik noemde en waarop ik de staatssecretaris bevroeg is de diversiteit in brede zin een aandachtspunt. Maar mevrouw Keijzer begint met het plakken van labels op de rechterlijke macht. Dat heb ik als een belediging gekenmerkt. Uit dat onderzoek van Vrij Nederland bleek dat het CDA 19% scoorde en de VVD 15%. Dat onderzoek is niet echt representatief. Ik denk dat je voor het volgende moet uitkijken, en dat is wat ik mevrouw Keijzer kwalijk neem. Zij brengt de labels die zij zelf op de rechterlijke macht plakt in verband met uitspraken door diezelfde rechterlijke macht en zegt dat dat het draagvlak zou ondergraven. Laten we dus inderdaad vooral kijken hoe we ervoor zorgen dat de diversiteit op orde is en laten we ook zorgen dat de onafhankelijkheid daar als andere kant van de medaille direct bij hoort.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Toch nog een beetje aanvullend op wat mevrouw Keijzer hierop aangeeft. Ja, we hebben onderzoeken, die misschien niet helemaal representatief zijn, maar er is wel wat aan de hand als we kijken naar heel veel rechterlijke uitspraken. Dat is natuurlijk vrij recent ook mijn punt geweest, en ook enigszins in mijn bijdrage: ik heb soms het idee dat we te maken hebben met een rechtspraak die echt steeds verder afstaat van wat wij hier in de politieke arena besluiten. Als we kijken naar het verhogen van strafmaxima, zien we toch dat er, zeker bij de eenfeitzaken — dat zijn gewoon zaken die ik heb opgevraagd bij het ministerie — anders, of in ieder vrij laag, wordt rechtgesproken. In de rechtspraak wordt ook veel het gegeven meegenomen dat we echt naar de dader moeten kijken en dat we moeten kijken hoe we zorgen dat de dader op een goede manier berecht wordt, maar ook weer teruggaat de maatschappij in. Mij bekruipt ook wel steeds het gevoel — dat was ook de reden om bij het ministerie een en ander op te vragen — dat het stukje vergelding of recht doen aan slachtoffers dan wel nabestaanden steeds meer naar de achtergrond wordt gedrukt. Dus ik snap de interruptie van mevrouw Keijzer wel, even los van wat de rechters stemmen. Ik kijk naar hoe de uitspraken geformuleerd worden. Wij verhogen de strafmaxima, maar ik zie die verhoging nog te weinig terug in de uitspraken. Ik snap dus wel dat sentiment. Sterker nog, ik denk dat dat sentiment heel breed wordt gedragen binnen de samenleving. Ik weet dat het een lange interruptie is, voorzitter, maar ik ben toch wel even benieuwd naar de reflectie daarop van de heer Sneller.

De heer **Sneller** (D66):
Ik denk dat mevrouw Coenradie geheel ten onrechte zegt dat dit in het verlengde ligt van de interruptie van mevrouw Keijzer. Wat mij betreft is dit namelijk een hele andere discussie. Ik hoor dat mevrouw Keijzer daar buiten de microfoon nog allerlei opvattingen over heeft. Kijk, dit gaat over de kloof tussen wat rechters opleggen en wat mevrouw Coenradie, in dit geval, vanuit de politiek denkt. Ik heb naar aanleiding van een pleidooi van haar collega Eerdmans het onderzoek over lekenrechtspraak in strafzaken weer gelezen. Daarin wordt ook weer geconcludeerd dat "het oordeel van burgers over passende straffen steeds meer overeenkomt met of zelfs gelijk is aan het oordeel van professionele rechters naarmate de (informatie)positie van burgers meer op die van rechters gaat lijken". We zijn er als politiek goed in om op basis van een krantenartikel, of soms zelfs nog eerder, te oordelen dat een straf te laag is, terwijl uit die onderzoeken blijkt dat naarmate je gewone mensen meer inzicht geeft in het dossier, het naar elkaar toe groeit en dus zelfs gelijk wordt.

Daarnaast is er de goede discussie over hoe je kan … Daarover hadden we dat andere WODC-onderzoek. De politiek gaat over de wetgeving en de strafmaat. Vervolgens heb je daarbinnen een — hoe heet dat? — toepassingsvrijheid, straftoemetingsvrijheid vanuit de rechterlijke macht. Dat is denk ik een hele goede discussie om te hebben. Sterker nog, een van mijn amendementen bij het nieuwe Wetboek van Strafvordering zegt juist: motiveer de rechterlijke uitspraken nou beter. Mevrouw Coenradie noemt hier de vergeldingskant, maar er zijn ook andere strafdoelen. Mijn kritiek in algemene zin op uitspraken is dat het vaak heel moeilijk te herleiden is hoe dat gewogen is. In dat opzicht ben ik het dus met haar eens, maar dat is een veel fundamentelere discussie dan een beetje jij-bakken.

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Laat ik in de eerste plaats zeggen dat ik absoluut niet wil jij-bakken. Ik ben het daarmee

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

eens, hoor. Ik denk ook dat de motivering vanuit de rechtspraak echt beter kan en, sterker nog, beter moet. Dat is goed voor het draagvlak en het begrip, in de eerste plaats bij slachtoffers en nabestaanden, maar ook überhaupt bij de samenleving. Ik kan me toch niet aan de indruk onttrekken, puur op basis van feiten, dat wij in de Kamer steeds de strafmaxima aan het verhogen zijn, simpelweg omdat de samenleving dat vraagt. Maar als ik dan kijk naar de ontwikkeling van de rechtspraak, waarvan je toch zou verwachten dat die daarin mee zou moeten gaan, dan zie ik die beweging te weinig. Dan zie ik dat er in al die uitspraken — ik doel nu specifiek op de eenfeitzaken bij de zware delicten — heel laag wordt gestraft ten opzichte van de ruimte die er aan de bovenkant is. We zien inderdaad wel dat er de afgelopen jaren percentueel iets zwaarder wordt gestraft, maar ik vind het nog aan de lage kant. Dat vind ik vreemd. Wij zijn democratisch gekozen om te zorgen dat we goede wetten maken. Daar mag overigens ook kritiek op komen vanuit de rechtspraak. Maar op het moment dat ik dan te weinig resultaat zie bij de rechtspraak in de uitspraken, dan gaat er volgens mij iets niet goed. Daar zou ik een specifiekere reflectie op willen, want dit zijn gewoon de feiten die er liggen.

De heer **Sneller** (D66):
Ik heb in eerste instantie volgens mij ook een tamelijk specifieke reflectie gegeven op de vraag van mevrouw Coenradie. Ik zie over de afgelopen decennia wel degelijk een toename en een verzwaring in de straffen die worden opgelegd. Dat is volgens mij ook niet helemaal weersproken. Laat mevrouw Coenradie de feiten ten aanzien van de specifieke eenfeitzaken ook vooral met mij delen, want ik ben altijd bereid om daarnaar te kijken.

Dan over goede wetgeving. We geven ook verschillende strafdoelen mee aan de rechterlijke macht, die we ook tegen elkaar willen afwegen. Dat is ook vanuit het belang van slachtoffers. Die hebben er belang bij en spreken richting ons uit dat ze zo veel mogelijk willen voorkomen dat deze mensen opnieuw in de fout gaan. Wij hebben de rechterlijke macht de opdracht gegeven om die verschillende strafdoelen tegen elkaar af te wegen en in elke specifieke zaak, naar aanleiding van de individuele omstandigheden, tot een gepaste straf te komen.

De **voorzitter**:
Zullen we doorgaan? Dit zijn goede discussies, hoor, maar ik moet ook de tijd bewaken. Mevrouw Abdi, gaat uw gang.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Dank, voorzitter. Ik sluit mij erbij aan dat we goede fundamentele discussies voeren, maar het gaat ook over iets fundamenteels, namelijk over onze rechtspraak. Ik zal aftrappen met een paar inleidende woorden. Ik denk dat we in Nederland heel trots kunnen zijn op de professionaliteit van onze rechtspraak en de stappen die de afgelopen jaren zijn gezet om iets te doen aan de enorme doorlooptijden en de innovatie op dat gebied. Tegelijkertijd vind ik het belangrijk om vandaag vooral stil te staan bij een aspect dat te weinig aan bod komt, namelijk de rechtsbeschermende rol van de rechtspraak. Deze week hoorde ik weer dat huurders met een betalingsachterstand steeds vaker via een kort geding hun huis uit worden gezet. Verhuurders doen dit omdat de wachttermijn voor normale rechtszaken aanzienlijk is. Tel daarbij op dat er een tekort is aan sociaal advocaten. Ik hoef volgens mij niet te schetsen wat voor nachtmerrie dit is. Sinds het Hoge Raad-arrest van 28 november 2025 is besloten dat rechters extra zorgvuldig

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

moeten zijn als er kinderen in het spel zijn. In een kort geding is er simpelweg geen tijd om dit te onderzoeken. Ook volgt te vaak, ondanks het kinderbelang, toch huisuitzetting. Het gezin komt op straat te staan en de advocaat spant een procedure aan bij de bestuursrechter voor noodopvang. Als dat niet lukt, schuift het gezin door naar de kinderrechter om de kinderen uit huis te plaatsen.

Voorzitter. Dit is niet alleen hartverscheurend, maar het laat ook zien dat het kwetsbare belang, dat van gewone mensen, ook in betalingsnood, lang niet altijd voldoende door de rechter beschermd wordt. Dit is ook een van de knelpunten die door de rechtspraak zelf wordt aangedragen, zeker als het gaat om de Wmo. In het licht van de Dag van de Rechtsstaat op 3 december, de rechtsstaat die wij samen vormen, vind ik het moeilijk om te zeggen dat elke keer het kwetsbare belang ondergeschikt blijft aan de macht van het geld. Ook als het gaat om de rol van de overheid, moeten we ervoor waken dat we de lessen die we proberen te leren van de toeslagenaffaire niet herhalen. Desalniettemin geniet de rechtspraak nog steeds heel veel vertrouwen en dat is een goede zaak. Maar liefst 77% van alle Nederlanders vertrouwt op de onafhankelijkheid van de Nederlandse rechterlijke macht. Maar nogmaals, voor mij is de centrale vraag: maakt de rechtspraak zijn rechtsbeschermende rol nog waar? Hoe haalt een burger zijn recht als de overheid haar eigen burgers niet vertrouwt en in een handhavingssysteem waarin een enkele overschrijding tot draconische gevolgen leidt?

In het jaarverslag van de Raad voor de rechtspraak wordt er gewaarschuwd voor uitholling van de rechtsstaat. In steeds meer rechtsgebieden wordt namelijk voorgesteld om het stelsel van bezwaar en beroep te beperken, omdat het alleen maar vertragend werkt. Het levert een bijzondere situatie op. Terwijl elektriciteitverslindende datacenters als paddenstoelen uit de grond kunnen schieten en Chemours nog steeds met een vergunning in de hand nota bene het milieu kan vervuilen, worden burgers vaker als notoire querulanten weggezet als ze het oneens zijn met de overheid. Ook hier is het recht botweg een kwestie van het kapitaal. Wat vindt de staatssecretaris eigenlijk van die constitutionele belofte van de rechtspraak over de bescherming van burgers tegen private macht en overheidsmacht? Kunnen ze dat wel waarmaken?

Dat geldt ook voor het toenemende aantal mensen met verward en onbegrepen gedrag in de strafrechtspleging. Een kleine groep met ernstige psychiatrische problemen en verslavingsproblemen veroorzaakt overlast in de publieke ruimte of is een gevaar voor zichzelf en de omgeving. Detentie houdt deze groep een tijdje van de straat, maar uiteindelijk belanden deze mensen onbehandeld en onbegeleid op straat. Het strafrecht is geen oplossing. De noodkreet van de rechtspraak is ook: geef meer ruimte om zorg te kunnen bieden. Ik heb hierover met een aantal rechters gesproken en ik merk dat zij met hun handen in het haar zitten. Ze hebben het overzicht namelijk niet en weten daardoor niet goed wat ze kunnen doen. Ik ben benieuwd hoe de staatssecretaris hiernaar kijkt. Moeten we niet kijken naar een andere manier van rechtspraak? Dan kijk ik vooral naar de wijkrechtspraak, die nu heel erg toegespitst is op bijvoorbeeld betalingsproblematiek. Zouden we bijvoorbeeld niet kunnen kijken of we daarmee iets kunnen doen als het gaat om ggz-problematiek? Dat is belangrijk omdat de rechter vanuit zijn of haar rol veel specifieker kan toespitsen.

Tot slot. Misschien is het goed als de staatssecretaris met bovenstaande in het achterhoofd ook kan kijken, in overleg met haar VWS-collega, hoe we tot een oplossing kunnen komen en met elkaar kunnen samenwerken. Je ziet dat de instroom in zekere

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

zin de hele keten verstopt. Daar moeten stappen in worden gezet.

Tot slot een tweetal punten. Er werd al een aantal keer gesproken over de digitale zittingen. Ik denk dat ik het gesprek …

De **voorzitter**:
U bent al ruim over uw tijd heen. Ik ga eerst mevrouw Straatman het woord geven voor een interruptie.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Ik was even getriggerd door de opmerking van mevrouw Abdi dat bezwaar en beroep vaker worden ingeperkt. Ze zette dat neer als de spanning tussen de kwetsbare mensen die daar last van ondervinden versus het kapitaal dat hierop zou aansturen. Ziet mevrouw Abdi niet ook dat het een stuk genuanceerder is? Kijk bijvoorbeeld naar de woningbouwopgave, waar bezwaar en beroep vaak wordt ingezet als middel om de versnelling tegen te gaan. Dat gaat juist ten koste van de kwetsbare mensen, die er belang bij hebben dat die woningen er zo snel mogelijk komen. Bepaalde beslissingen, om te kijken wat we kunnen doen aan het stelsel van bezwaar en beroep, kunnen juist ten gunste van deze groepen in de samenleving uitpakken.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Terecht punt van mevrouw Straatman, maar wat ik in dit debat vooral naar voren wil brengen is dat het mij gaat om het perspectief dat je hebt. Ik maak mij juist zorgen om een heel andere doelgroep. Ik herken zeker een bepaald type burger, dat heel goed zijn weg weet te vinden. Vroeger had je de zogeheten "bagatelzaken". Ik zou die discussie zeker nog een keer willen aanjagen, dus volgens mij delen mevrouw Straatman en ik dat absoluut. Mijn kritiek zit 'm er alleen in dat ik zie dat de rechtspraak in toenemende mate, door schaarste, maar ook door een enorme efficiëntiedrang, vaak wijst naar het maatschappelijk veld en de politiek om stappen te zetten, maar dat die twee niet met elkaar vertalen. Ik denk dan dat het fijn zou zijn als er vanuit de rechtspraak ook met een kritische blik wordt gekeken naar welke dingen ze kunnen doen en of ze kunnen terugduwen. Ze hoeven misschien ook niet altijd de knoop door te hakken, juist omdat het perspectief ontbreekt. Dat is eigenlijk de kern van mijn betoog. Dat is mijn vraag en verzoek aan de staatssecretaris, ook omdat ik een reflectie van haar wil horen. Wat zijn de gesprekken die wij kunnen voeren met de rechtspraak? Wat zijn nou dingen die we kunnen doen, waarbij we niet alleen kijken naar efficiëntie, maar ook naar die rechtsbeschermende rol? Dat is de kern van mijn betoog.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Ik hoor nu dat mevrouw Abdi het een stuk meer nuanceert. Dat vind ik ook wel belangrijk om te zeggen, want ik denk dat de discussie die wij hier voeren over bezwaar en beroep en de mogelijkheden voor het vergemakkelijken en soms ook het inperken daarvan juist in het belang is van de brede samenleving. Het is ook van belang voor het versnellen van de woningbouwopgave, voor de klimaatopgave, om sneller te kunnen verduurzamen en iets te kunnen doen aan netcongestie. Op die manier kun je ook meer grip krijgen op migratie en procedures soms sneller afhandelen. Die genuanceerde opmerking wilde ik dus nog wel even plaatsen.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Ja, maar nu word ik wel uitgelokt door mevrouw Straatman, omdat ze het weer breder

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

trekt. Om heel eerlijk te zijn is het niet voor niks dat mijn fractie kritische vragen heeft gesteld over het afschaffen van de dwangsommen. Ik denk dat we met elkaar moeten vaststellen dat de overheid op een aantal terreinen gewoon niet functioneert. Dat komt door de politiek; volgens mij kunnen we dat ook met elkaar vaststellen. Wat je dan vervolgens niet moet doen als je iets probeert te repareren, is de rechtsbescherming van burgers verder afbreken. Dat doet iets met het vertrouwen en, vind ik, met de constitutionele belofte die wij allen doen om er voor iedereen in deze samenleving te zijn en dat het recht voor iedereen geldt. Ik maak me zorgen, omdat ik op veel meer terreinen ontwikkelingen zie van mensen die niet goed hun weg weten te vinden, niet over genoeg geld beschikken of misschien in een staat van psychische verwarring verkeren. Ik kan zo veel voorbeelden opnoemen vanuit de lokale politiek dat ik het belangrijk vind dat wij in de eerste plaats de rechtsbescherming vooropzetten, juist omdat die, wat mij betreft, samenhangt met het vertrouwen dat mensen uiteindelijk hebben in de politiek. We hebben een belofte om daar harder voor te lopen.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Volgens mij is dit wel de essentie. Dat gaat niet zozeer over rechtspraak, maar wel over de vraag waarom er steeds meer bij de rechter terechtkomt. Mevrouw Abdi zegt: de overheid functioneert niet en dat komt door de politiek. Heeft dat er niet mee te maken dat de politiek constant allerlei taken bij de overheid neerlegt, de overheid steeds groter maakt en als oplossing van alle problemen ziet? Daardoor moet de burger, die last heeft van besluiten van de overheid, uiteindelijk dan maar richting de rechter. Heeft dat niet te maken met het feit dat juist progressieve partijen, vanuit de essentie van hun politieke overtuiging, de overheid zien als oplossing van alle problemen?

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Laat ik dan met verbindende woorden beginnen richting mevrouw Keijzer. Ik heb ook heel veel moeite met de regeldruk, dus daar kunnen we elkaar misschien de hand schudden. Dat is alleen niet waar ik het over had; ik had het over wetgeving. Ik had het over wetgeving waardoor burgers met wantrouwen bejegend worden. Ik heb het over de massale bezuinigingen die er in het ggz-landschap zijn geweest. Ik kan zo tal van dingen noemen waarbij je ziet dat burgers in de knel komen. Ik vind het pijnlijk dat het voor de vraag of je wel of niet je recht kunt halen in Nederland nu uitmaakt hoeveel je verdient en waar je woont. Dat is het punt dat ik maak in mijn betoog en dat is de kritiek die ik mijzelf ook aantrek. Ik sta daar niet los van. Laat ik het zo zeggen: ik denk dat we meer ons best moeten doen om er oog voor te blijven houden dat niet iedereen kan meekomen en dat het onbedoeld elke keer bij dezelfde mensen landt, die zich niet kunnen verweren en het gevoel hebben dat ze het hele gewicht van de overheid of de belangen van de overheid tegenover zich hebben. Daar ben ik kritisch op. Ik zie het als mijn taak om met elkaar na te denken of we daar stappen in kunnen zetten. Kunnen we daar niet iets minder gefragmenteerd naar kijken? Het valt me heel erg op dat sommige discussies die wij hier voeren, die we bijvoorbeeld in de commissie VWS voeren, zo parallel aan elkaar lopen. In mijn ogen moet het juist samenkomen. Dat is eigenlijk het betoog dat ik hier vandaag probeer te houden.

De **voorzitter**:
Okido. Dan gaan we naar de inbreng van mevrouw Keijzer luisteren. Bent u zover, mevrouw Keijzer? Gaat uw gang.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Ja, voorzitter. Vier minuten. "De Nederlandse democratische rechtsstaat maak je zelf." Dat is een tekst van een artikel op de website van D66. Het maken van die democratische rechtsstaat is D66 in ieder geval goed gelukt. De rechtspraak waar wij het vandaag over hebben, is voor een groot deel in handen van het links-progressieve deel van deze Kamer, als je die vertaalt naar politieke stromingen. Op het moment dat je dat zegt, word je meteen geframed als antirechtsstatelijk en als een gevaar voor de democratie. Maar een rechtsstaat waarin je geen kritiek meer mag hebben op de rechtspraak omdat die wordt weggezet als een aanval op de rechtsstaat, is geen sterke rechtsstaat. Rechters hebben een onafhankelijke positie en dat moet je zo houden, maar dat betekent niet dat je geen kritiek mag hebben. Daarbij ben ik als gekozen volksvertegenwoordiger juist in de positie om dat te doen en vragen te stellen over politieke kleur, representativiteit en afstand tot de samenleving.

Voorzitter. Ik heb zitten speuren naar cijfers. Dat kwam net in het interruptiedebatje al een beetje voorbij. Het meest recente onderzoek is — correct — van zestien jaar geleden. Het was een onderzoek van het Studiecentrum Rechtspleging binnen de raio-opleiding, de opleiding voor rechters. Wat bleek? Een derde van de rechters stemde D66 en nog een veel groter deel had een links-progressieve ideologie. Ik zou graag inzichten hebben in de huidige cijfers. Wil de staatssecretaris een nieuwe enquête houden?

Voorzitter. Een diverse afspiegeling van de samenleving binnen de rechtspraak is van cruciaal belang. Ik zit hier niet om onaardig of vervelend te doen, maar omdat het belangrijk is dat de Nederlandse burger zich herkent in die rechtspraak. Daarvoor heb je nodig dat deze onafhankelijk en onpartijdig, integer en deskundig is. Over dat laatste heb ik geen twijfel, maar we hebben in Nederland zo veel regelgeving, van nationaal tot internationaal, dat dit op verschillende wijzen te interpreteren is. Daar zit ook een punt. Waar ruimte bestaat voor interpretatie, spelen subjectieve overwegingen een rol. Dat is altijd is zo en dat is precies wat we zien. Binnen de rechterlijke macht zie je uitspraken die aansluiten bij een bepaalde visie op de maatschappij. Ik zou die soms bijna "activistisch" willen noemen. Kijk maar naar de discussie over asielzoekers die niet mogen worden teruggestuurd naar Italië, terwijl het Migratiepact, na jaren politieke discussie, dit juist als een van de pijlers ziet. Daarbij heeft de rechter trouwens geen énkele consideratie met het feit dat onze keten vastloopt en dat de Spreidingswet het sluitstuk is van mensenhandel. Dan hebben we de rechters die zelfstandig asielvergunningen geven. Daarom moeten we de vraag stellen …

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer …

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
… wie de koers van dit land bepaalt: de kiezer via de Kamer of de rechter via uitspraken die politieke besluiten steeds verder inkaderen. Ik ben niet alleen. Ik zag toevallig net een interview met de afscheidnemende president van het hooggerechtshof in Denemarken. Die zegt ook dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens politieke besluiten neemt. Als je dan vervolgens interviews met Nederlandse rechters leest, die zeggen expres dingen voor te leggen aan Europese rechters, dan is het kringetje rond. Wat vindt de staatssecretaris hiervan en kan zij een reactie geven?

Tot slot …

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Sorry, u heeft een interruptie van mevrouw Straatman.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Ik heb één vraag, voorzitter. Aan de ene kant begrijp ik de kritiek van mevrouw Keijzer wat betreft internationale en Europese wetgeving die op een bepaalde manier wordt uitgelegd binnen de rechtspraak en dat het moeilijk is om dat bij de sturen, maar zij focust heel erg op individuele rechters en de achtergrond van rechters. Dat is niet helemaal mijn uitleg. Mijn analyse is de volgende en ik ben heel benieuwd hoe mevrouw Keijzer hiernaar kijkt. We hadden het zojuist ook over het belang van de structurele dialoog tussen de verschillende staatsmachten, tussen de rechtsprekende macht, en onze taak, de wetgevende macht. Die is heel erg verstoord geraakt, omdat heel veel naar Europees en internationaal niveau is getild. Voor de politieke macht, de wetgevende macht, is het eigenlijk bijna niet meer te doen om zo'n Migratiepact, waar tien jaar over gediscussieerd is, bij een bepaalde afslag, die rechters, denk ik, met de beste juridische uitleg maken, bij te sturen. Deelt zij dat het niet zozeer gaat om de achtergrond van die rechters of om de uitleg die zij geven, maar om de verstoring in het stelsel en dat wij eigenlijk niet meer bij machte zijn om tien jaar lange politieke discussies op internationaal en Europees niveau bij te sturen? Deelt zij dat vooral dat te lang duurt en dat vooral daar de verstoring in de constitutionele dialoog zit?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dat speelt een rol. Dat is sowieso het probleem met de Europese Unie: er wordt wetgeving vastgesteld en vervolgens kom je er nooit meer van af. Kijk bijvoorbeeld naar de Habitatrichtlijn en de Natuurherstelverordening, aangenomen omdat een Oostenrijkse minister van een klif afsprong en, in tegenstelling tot het mandaat dat ze mee had gekregen, voorstemde. Vervolgens kom je er nooit meer van af. In heel Europa waarschuwt iedereen dat het vastloopt, maar het kan niet meer ter discussie gesteld worden. Ik heb een wedervraag aan de CDA-fractie. In het laatste verkiezingsprogramma voor de Europese verkiezingen is het CDA ook aanhanger geworden van de ever closer union. Hoe verhoudt dat zich dan? Uiteindelijk zullen wij hier de discussie moeten voeren. Je hebt de trias politica en wij zijn de wetgevende macht, maar wij zijn ook de uiting van de politieke discussies in Den Haag. Daar blaas ik mijn partijtje in mee.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Mevrouw Keijzer stelt een wedervraag, dus die moet ik even beantwoorden.

De **voorzitter**:
Even voor de goede orde, misschien ook voor wie wat nieuwer is: wedervragen doen we eigenlijk niet, maar ik laat het hier toe vanwege de aard van het debat. Mevrouw Keijzer zegt ook weleens, terecht, dat we gewoon goed moeten kunnen debatteren. Ik laat het nu dus toe. Ik beschouw het als een persoonlijke adressering, dus maakt u uw punt, mevrouw Straatman.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Dank, voorzitter. Ik wilde het punt maken dat we de discussie hier vaak wat platslaan. Ik denk dat we veel abstracter moeten kijken hoe het komt dat bepaalde wegen bewandeld worden, bijvoorbeeld als het gaat over migratie, waarvoor ik ook woordvoerder ben,

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

waarvan we zeggen: de rechtspraak neemt een bepaalde afslag die wij als politiek eigenlijk niet hebben gewild. Ik vind juist dat we dan binnen de constitutionele verhoudingen moeten kijken of er niet gewoon fundamenteel iets mis is met de manier waarop we Europees het democratisch gehalte hebben ingericht. Daarom ben ik benieuwd hoe mevrouw Keijzer dat ziet. Zouden we bij nieuwe wetgeving niet veel meer op Europees niveau aan de voorkant moeten toetsen hoe die zich verhoudt tot bepaalde Europese grondrechten en normen, zodat we niet pas na tien jaar discussie een bepaalde rechterlijke uitspraak krijgen en dan eigenlijk weer de hele discussie opnieuw moeten voeren? Ik denk dat dat funest is voor het vertrouwen. Dat speelt op tal van vlakken: het pact, de terugkeerhubs et cetera. Dan zouden we volgens mij minder moeten inzoomen op individuele rechters en veel meer op het systeem dat we hebben gebouwd, wat ik de verstoring van de dialoog noem.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Niet helemaal, want hoe haal je het als rechter in je hoofd om te besluiten dat het folterverbod betekent dat je stromend water moet hebben in een verwarmde omgeving op hetzelfde niveau als in Nederland? Dat is gewoon een subjectieve keuze. Dat heeft ermee te maken dat het wordt uitgelegd door de vraag te stellen hoe het er tegenwoordig uit zou zien. Dan is het weer interessant om te kijken hoe je zelf woont. Er zijn delen van de Nederlandse bevolking die niet het sanitair hebben dat in dit gebouw zit. Worden die gefolterd? Nee, natuurlijk niet. Is dat niet fijn? Absoluut. Maar dit is dus een rechter die vanuit haar of zijn persoonlijke overtuiging zelf een invulling geeft aan wat het folterverbod is. Bij die invulling wordt iedereen die zich op het Europees continent meldt en asielbescherming aanvraagt als heel erg zielig gezien.

Voor hetzelfde geld kan je een juridische redenering opbouwen met de oorsprong van het folterverbod na de Tweede Wereldoorlog. Dan kun je aangeven dat dat betekent dat mensen netjes behandeld moeten worden, daadwerkelijk niet gefolterd moeten worden, geen onmenselijke behandeling moeten krijgen, zoals het opsluiten in donkere ruimtes, en dat de fysieke omstandigheden bijvoorbeeld vergelijkbaar moeten zijn met waar mensen vandaan komen. Dat kan je ook doen. Maar nee, een rechter besluit: het sanitair is niet op het niveau zoals wij het gewend zijn in nieuwe Nederlandse gebouwen, dus er wordt gefolterd en daarom mag je een Italiaan niet terugsturen. Ja, dat is een keuze waarbij volstrekt voorbijgegaan wordt aan hoe het in Nederland vastgelopen is en we inmiddels overal gemeentes een Ter Apel door de strot duwen. Ik vind het ongekend en we moeten het er gewoon over kunnen hebben. Het feit dat Europa zo dramatisch vastzit dat je vervolgens weer tien jaar verder bent voordat je hier iets aan hebt kunnen doen, is vers zoveel en het interpreterend protocol dat door de regeringsleiders vastgesteld is, doet er blijkbaar ook niet toe. Het is wat het is.

Voorzitter. Ik heb nog twee alineaatjes ter afronding. Volgens mij passen die precies in de seconden die ik nog heb. Voorzitter. Er zijn volgens mij meerdere oplossingen. Ten eerste is dat gewoon het gesprek voeren. Het is een keuze als rechters zich dan beledigd afwenden. Ga gewoon eens het gesprek hierover aan. Je kunt nog iets anders doen. Binnen de selectieprocedure voor de opleiding tot rechter is een onderdeel maatschappelijke oriëntatie. Kan de staatssecretaris vertellen wat daarvan precies het doel is? Wat wordt er gemeten? Moeten we hier misschien mee stoppen? Of moeten we vaststellen dat maatschappelijke oriëntatie in het diversiteitsbeleid betekent dat je rechts van het midden stemt? Dat is niet meer het CDA, zeg ik er meteen maar even bij richting mevrouw Straatman. Als we deze stap binnen de selectie overslaan of op een andere

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

manier invullen, hoe kunnen we er dan voor zorgen dat dit voor toekomstige rechters eindelijk eens anders vormgegeven wordt? Dat kan nadat we een enquête hebben gedaan over de politieke voorkeur c.q. maatschappelijke oriëntatie van een rechter. Dan blijkt dat anders te zijn en aan te sluiten bij de samenleving. Dan krijgen we rechtspraak die uiteindelijk daar ook weer bij aansluit. Ik vind dat van het allergrootste belang.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
U heeft een interruptie van mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Ik was even aan het luisteren naar het betoog van mevrouw Keijzer. Ik was zoekende naar wat mevrouw Keijzer voorstelt. Heb ik goed begrepen dat ze eigenlijk rechters wil selecteren naar aanleiding van hun politieke overtuiging?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Je hebt maatschappelijke oriëntatie en mijn vraag is: wat valt eronder? Nu is er een soort niet-expliciete — daar ga ik vanuit — selectie naar mensen met een progressief links wereldbeeld. Zo gaat het natuurlijk op meerdere fronten. Zo werkt het bij de media en bij adviesorganen. Wellicht werkt het ook zo bij de rechtspraak. Het resultaat is dat de overgrote meerderheid in deze werelden van links-progressieve overtuiging is. Dat is gewoon een groot probleem, omdat je daarmee uiteindelijk de acceptatie van deze instituties, die van het grootste belang zijn, ondermijnt.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Ik kan dus bevestigend reageren dat mevrouw Keijzer graag zou willen dat we in onze democratie, waarin we terecht een scheiding der machten hebben, rechters gaan selecteren, al weet ze niet zo goed hoe of waarop, behalve dan dat er een schijn is dat ze progressief zijn. Snapt mevrouw Keijzer hoe gevaarlijk deze denkrichting is? Ik zeg dit expliciet. Laat ik ook de andere kant nemen. Ik was lang woordvoerder veiligheid in de Amsterdamse gemeenteraad. Er gingen daar vaak teksten rond vanuit activistische hoeken, zoals: de politie bestaat uit allemaal PVV'ers, dus ik voel me niet vertegenwoordigd door de politie; ik voel niet dat de politie er voor mij is. Ik heb altijd betoogd, en ik mag hopen dat dit iets is wat wij allemaal met elkaar delen, dat agenten, maar ook rechters, hun werk doen vanuit integriteit en in een professionele setting. Het is dan heel kwalijk als wij als politici een soort schijn werpen of een soort verhaal de wereld in brengen dat ze gedreven zijn door bepaalde politieke overtuigingen. Persoonlijk geloof ik dat niet. Ik denk dat het goed is dat we kritisch zijn; ik ben altijd voor kritiek, ook op instituties. Ik houd zeker geen pleidooi om niet kritisch te zijn. Ik vind wel dat we voorzichtig moeten zijn over selecteren, ingrijpen en de rechtspraak op zo'n manier vormen alleen maar omdat bepaalde dingen ons niet zinnen. Dit is gewoon onze democratie. Sommige uitspraken zullen mevrouw Keijzer niet bevallen. Sommige uitspraken zullen mij niet bevallen. Het punt is dat dat niet zou moeten uitmaken. Dus opnieuw: wat bedoelt mevrouw Keijzer als ze zegt dat rechters progressief zijn? Klopt het dat ze het dan heeft over vergaand ingrijpen in de rechterlijke uitspraken met het oog op uitspraken waarmee ze het niet eens is?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik lees voor uit mijn inbreng. "De rechtspraak waar wij het vandaag over hebben, is voor

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

een groot deel in handen van het links-progressieve deel van deze Kamer. Op het moment dat je dat zegt, word je meteen geframed als anti-rechtsstatelijk en een gevaar voor de democratie." Dat is precies wat mevrouw Abdi hier doet. Ik geef aan dat ik me hier zorgen over maak, want de rechtspraak is van ons allemaal, in overdrachtelijke zin. Als dan uit een enquête blijkt, weliswaar van zestien jaar geleden, dat zes van de tien rechters in opleiding, de RIO-opleiding, links-progressief stemt, dan heb je toch gewoon een probleem met elkaar? Als je dat zegt, dan krijg je meteen dit soort teksten, op gedragen toon voorgedragen, alsof het end van de beschaving nabij is. Ik maak me er gewoon zorgen om, juist omdat we die instituties hebben. Die zijn van belang. Als de Nederlandse burger zich er in toenemende mate van afwendt — je ziet het bij de media, de kranten, de kunst- en cultuursector — dan heb je gewoon een probleem. Een oplossing kan dan selectie zijn. Links vindt dat volstrekt normaal als het mensen met een andere huidskleur of een moslimachtergrond betreft. Dan mag je wel selecteren. Als het gaat over anders in de wereld staan, wat ik even politiek vertaal als "met een andere maatschappelijke oriëntatie", dan ben je opeens een gevaar voor de rechtsstaat. Zullen we er alsjeblieft op een nuchtere manier naar kijken? Ik doe nogmaals het verzoek aan de staatssecretaris om de enquête van vijftien jaar geleden te herhalen.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Mijn lange interruptie was natuurlijk bedoeld om een soort discussie met mevrouw Keijzer te hebben, maar ik merk dat mevrouw Keijzer vooral een punt wil maken dat niet alleen ongefundeerd, maar ook kwalijk is. Ik vind het kwalijk, niet omdat ik niet tegen kritiek op de rechtspraak kan. Ik denk dat het heel goed is om constructieve dialogen met elkaar te hebben. Ik vind het alleen heel moeilijk dat de lat kennelijk heel laag ligt wat betreft de argumenten die mevrouw Keijzer naar voren brengt. Ik heb geen enkel valide argument gehoord. Daar wil ik het gewoon bij laten.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Misschien moet mevrouw Abdi dan gewoon eens wat beter luisteren. Je kan van mij veel zeggen, maar niet dat ik niet helder communiceer. Ik geef een ander voorbeeld. Een tijdje geleden is er een interview geweest met een rechter in het vreemdelingenrecht. Zij zegt letterlijk dat zij bewust vragen voorstelt aan het Europese Hof om uiteindelijk uitspraken te kunnen doen, die ten faveure vallen van zogenaamde vluchtelingen uit landen waar ze gewoon zouden moeten blijven. Wat mij betreft is dat wereldvreemd; daar hebben we het net over gehad. Ze zegt het zelf letterlijk in dat interview. Dan heb je een bepaald wereldbeeld en een bepaalde waardering van het vreemdelingenrecht die haaks staat op hoe de meerderheid in de politiek besluitvorming tot stand brengt en waar de meerderheid van de Nederlandse kiezer voor stemt. Laten we het daar gewoon eens over hebben. Ik houd mijn hart namelijk een beetje vast. Een samenleving waarin instituties niet meer gedragen worden door de meerderheid van een bevolking heeft een heel groot probleem.

De **voorzitter**:
Oké. Ik vraag even of de heer Stöteler het voorzitterschap wil overnemen, zodat ik mijn inbreng namens de VVD kan doen.

Voorzitter: Stöteler

De **voorzitter**:
Ja. Het woord is aan de heer Ellian in de eerste termijn.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De heer **Ellian** (VVD):
Dank u, voorzitter. Ik wilde even beginnen met te constateren dat het goed is dat we dit debat hebben. Ik zie dat ook aan de discussies. Na de agenda te hebben bekeken, dacht ik: dat zouden we toch niet op deze manier moeten doen. Er staan stukken uit '24 en '25 op de agenda. Het jaarplan '26 duurt nog anderhalve maand. Ik denk dat het een spiegel naar onszelf is dat we dit op deze manier niet moeten doen. We moeten in ieder geval zorgen dat we tijdig over de stukken spreken, zodat je kan sturen op de rechtspraak. De centrale sturing vanuit de Raad voor de rechtspraak, die uiteindelijk spreekt met alle gerechtsbesturen en voorzitters, heb ik namens de VVD altijd bepleit. Het kan namelijk simpelweg niet meer — het is nu ook niet meer aan de orde, dus ik overdrijf een beetje — dat elk arrondissement, elke rechtbank, elk hof zelf maar bekijkt hoe ze kwaliteit gaan leveren en zorgen dat de doorstroomtijden verbeterd worden. Uiteindelijk heb je daar enige aansturing op nodig. Een tijd geleden heb ik daarover een motie ingediend. Ik ben benieuwd hoe het er nu voor staat. Zien we dat de centrale aansturing vanuit de Raad voor de rechtspraak effect heeft? Werkt iedereen dus op dezelfde manier? Wordt er niet in Groningen gezegd "wij doen het lekker op ons gemak zus" en doen ze het in Zeeland zo? Kijkt iedereen er uiteindelijk op dezelfde manier naar?

Dan over de openbaarheid van de rechtspraak. Ik maak me daar wel echt zorgen over, tweeledig. Dit is ook een punt dat ik vaak heb ingebracht. Aan de ene kant wordt toch vrij snel gezegd dat journalisten in toenemende mate hinder ondervinden bij het doen van verslag tijdens zittingen. Dat vind ik geen goede ontwikkeling. Maar ook dat de officier en de rechters steeds vaker anoniem zijn, vind ik geen goede ontwikkeling. Dat heb ik daar al eerder over gezegd. Ik kan me er als mens heel veel bij voorstellen, maar als de rechter en de officier niet meer in beeld willen komen, dan heb je toch echt wel een probleem met elkaar. Immers, de samenleving neemt dan geen kennis meer van wie die rechter is die straks die meneer of mevrouw tot bijvoorbeeld levenslang gaat veroordelen. Maar met name over de persrichtlijn hoor ik veel klachten van journalisten, bijvoorbeeld van Saskia Belleman, toch een van de meest geciteerde rechtbankverslaggevers van Nederland, maar ook van Petra Urban, de rechtbanktekenaar. Ik vind het eigenlijk ongelofelijk dat zij recent een tekening niet mocht maken. Ik wil toch wel duidelijk van deze staatssecretaris horen: "Ik sta voor de openbaarheid van de rechtspraak en in ieder geval voor het kunnen doen van verslag via x en het kunnen maken van een tekening". Dat is toch wel het minimale, en ook dat er een beetje coulant wordt omgegaan met het kunnen maken van geluidsopnames. We leven in 2026. Mensen zijn geïnteresseerd in wat er gebeurt in de rechtszaal. En het gaat nogal over wat. Of het nou gaat over Tarwekamp, Marengo of een zedenzaak, mensen willen kunnen begrijpen wat er gebeurt.

De digitale zittingen ... Wie bracht dat nou in? Mevrouw Coenradie? Ik ben daar altijd een groot voorstander van geweest. Tijdens corona waren de ervaringen heel positief. Ik ben dus wel benieuwd. Dit lijkt weer op de plank te liggen, maar het kan heel veel meebrengen. Mijn ervaring, met al mijn bezoeken aan gevangenissen, is dat een beetje gedetineerde helemaal geen zin heeft om in dat busje ... De staatssecretaris weet hoe het werkt: je moet dan drie uur in zo'n busje zitten voordat je op die zitting bent voor twintig minuten. En dat terwijl die videoverbinding prima werkt. Als je dit goed inricht, kan het enorm schelen, ook voor de rechtspraak.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Dan wilde ik nog een punt maken van de wijkrechtspraak en de focus op de menselijke maat. Volgens mij was dat ook in een interruptiedebatje daarnet. Ik begrijp het nut, ik ben daarvoor ook op werkbezoek geweest, maar dit staat natuurlijk wel heel haaks op doorlooptijden en efficiënt werken. Laten we eerlijk zijn: het is duur en het duurt lang. Het kan nog steeds goed zijn dat we dat doen, maar ik mis daarbij wel iets. Ik denk wel dat daarboven de vraag ligt of we dat prima vinden en of we dan accepteren dat de doorlooptijden daar lang zijn.

Hoe kijkt de staatssecretaris aan tegen het versimpelen van het omgevingsrecht? Als je kijkt naar een heleboel zaken in het bestuursrecht, denk ik dat dat daarbij een rol speelt.

Tot slot. Voorzitter, ik pak tien seconden extra, als u dat goedvindt. Ik vind het namelijk ook niet prettig hoe ik in het openbaar bejegend word door rechters. Ik heb allerlei contacten en weet wat er gezegd wordt over mij. Ik wil me wel aansluiten bij de rechtse partijen. Ik vind het niet prettig als ik als afbreker van de rechtsstaat word afgeschilderd, terwijl ik gewoon maar probeer te zeggen: "Ja, beste rechter, u heeft een rol. En ik weet wat die rol is. Ik heb een bibliotheek met boeken die daarover gaan; ik heb een kast met boeken daarover. Waarom mag ik niet ook een mening hebben? Want het is net zo onrechtsstatelijk om tegen mij als gekozen volksvertegenwoordiger te zeggen: u mag niet over ons praten. Als dat het standpunt is van de rechtspraak — die zit nu ook in de zaal — zeg het mij dan. Nogmaals, dan zeg ik: kom op deze stoel zitten en dan praten we verder." Naar aanleiding van de discussie moest dit mij wel echt van het hart.

Dan ben ik klaar.

De **voorzitter**:
Er zijn geen vragen, zie ik. Dan geef ik het voorzitterschap terug aan de heer Ellian.

Voorzitter: Ellian

De **voorzitter**:
Mevrouw de staatssecretaris, hoeveel tijd heeft u nodig? De vragen zijn overzichtelijk, denk ik toch. Zo'n twintig minuten? Perfect. Dan schors ik de vergadering tot 11.40 uur.

De vergadering wordt van 11.15 uur tot 11.40 uur geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. We zijn nog steeds bij het commissiedebat Rechtspraak. We zijn aanbeland bij de eerste termijn van de zijde van het kabinet, die uitgesproken zal worden door de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid. Ik neem aan dat zij een korte inleiding heeft, alstublieft, en dan een paar blokjes. Geen korte inleiding? Een lange inleiding?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Voorzitter. Semikort, semilang, maar belangrijk is ook dat ik daarin probeer op een aantal vragen al wat antwoorden te geven. Daardoor zijn de blokjes, die ik aan het eind van mijn inleiding noem, overzichtelijker.

De **voorzitter**:
Ik vermoed dat in die inleiding ook wat algemene vragen zitten over de positie van de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

rechter en dat soort zaken.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Nee, dus daar kunnen we gewoon in de beantwoording op terugkomen.

De **voorzitter**:
Oké, dan gaan we gewoon luisteren en kijken hoe en wat. Gelet op de tijd zou ik zeggen: drie vragen aan de staatssecretaris per Kamerlid. Dus timet u deze goed. De staatssecretaris.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Voorzitter, dank u wel. Dank ook voor alle vragen en de inbreng die ik heb gekregen, juist — en dat vind ik heel mooi aan het debat dat hier vanochtend plaatsvindt — als het over zoiets heel principieels gaat in de democratische rechtstaat. Hoe blijven we met elkaar de inrichting van die trias politica handen en voeten geven, zeker als een keten, de strafrechtketen, op onderdelen is vastgelopen? Daar hebben we tijd en ruimte voor nodig, maar we hebben eigenlijk geen tijd en we hebben ook de ruimte niet om al te strak te blijven optreden. Hier is dus veel aan de hand en daar hebben we met elkaar een opgave in. Dat hoor ik ook in de zorgen die u uit en de aanbevelingen die ik meekrijg.

Voorzitter. In mijn inleiding gaat het heel erg over de bescherming van onze rechtstaat en tegelijkertijd ook de toegang tot het recht, die iedereen moet kunnen blijven houden. Die staat natuurlijk ook onder druk. Als wij zien dat groepen in de knel komen, hebben we daaraan dus ook iets te doen met elkaar. Vooropgesteld is dat er nog steeds een hoog vertrouwenspercentage is in de rechtspraak in Nederland, namelijk maar liefst 77%. Een aantal van de leden in de Kamer haalde dat vanochtend ook aan. In het verlengde daarvan is er dus ook vertrouwen in dat de uitspraken die door de rechtspraak gedaan worden, daadwerkelijk passen binnen wat wij met elkaar vervolgens uitvoeren.

Ik wil daarom ook mijn complimenten overbrengen aan de mensen die elke dag binnen de rechtsstaat en binnen de rechtspraak werken, want de druk is hoog. Er is creativiteit nodig om te blijven zorgen dat die druk niet verder oploopt. De gemene deler van alles wat u in uw inbrengen inbracht, was juist onafhankelijkheid. Dat die onafhankelijkheid kan veranderen, ook op het Europees continent, is ons in de afgelopen jaren natuurlijk heel duidelijk geworden. Je ziet dat het belangrijk is om het dak te repareren als de zon schijnt, zeg ik altijd maar. Daarom zo dadelijk ook nog iets over de onafhankelijkheid van de rechtspraak waar het gaat om de benoeming van de leden van de Raad voor de rechtspraak en de begroting. Daarvoor is niet alleen vanuit het coalitieakkoord maar ook vanuit de wetenschap en maatschappelijke instanties aandacht gevraagd.

Daarnaast is het natuurlijk belangrijk dat aan dit soort fundamentele wijzigingen — dat heeft u ook gelezen in de brief die ik afgelopen maandag nog naar uw Kamer heb gestuurd — breder vorm wordt gegeven dan alleen maar door mijn ministerie. Ook het ministerie van Financiën werkt daaraan mee, in nauwe samenwerking met de rechtspraak, die ook met ons meedenkt over hoe we dit beter en sterker kunnen vormgeven. Daarnaast informeer ik uw Kamer jaarlijks over de knelpunten die we zien binnen de rechtspraak. Dat gebeurt in de gebundelde beleidsreactie.

We zien — zoals door de voorzitter ook al is aangehaald — dat dit debat bijna twee jaar

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

geleden voor het laatst gevoerd is, terwijl het over iets gaat wat zo cruciaal is in onze rechtsstaat. Dan lijkt het mij heel goed om nu te zeggen: we hebben een belangrijk debat met elkaar en ik zou het heel fijn vinden als we dit debat ook met regelmaat zouden kunnen blijven voeren, omdat we een vinger aan de pols willen houden en om na te gaan of we dit met elkaar nog steeds op een goede manier blijven inrichten.

Mijn ambtenaren zijn ook alert op de kansen die er zijn, en dan noem ik even het programma Slagvaardige Overheid. We zien namelijk ook dat er mogelijkheden zijn in de vereenvoudigingswetten waar binnen de slagvaardige overheid vorm aan wordt gegeven: hoe hou je dat dan in balans met de rechtsbescherming?

Voor de vertegenwoordiging — daar ga ik zo dadelijk nog iets dieper op in — en vooral ook de capaciteit die je binnen de rechterlijke macht en bij de rechters nu op orde wil brengen, is de 70+-regeling absoluut een positieve ontwikkeling. Maar ik wil hier ook genoemd hebben dat er in het Caribisch deel van het Koninkrijk nog wel grote zorgen zijn over de capaciteit en dat dat dus ook steeds iets is wat ik niet in mijn achterhoofd maar in mijn voorhoofd meeneem, omdat het belangrijk is dat we ook voor het hele Koninkrijk de rechtspraak goed inrichten.

Voorzitter. Dan heb ik een aantal blokjes om de mij gestelde vragen te beantwoorden. Ik begin met de versterking van de onafhankelijkheid van de rechtspraak en daarbinnen dus ook van het strafrecht. Dan noem ik nog even de vragen die gesteld zijn, juist ook over bijvoorbeeld het vervoer van gedetineerden. Ik heb als tweede blokje de doorlooptijden en de capaciteit van de rechterlijke macht. En dan heb ik nog een blokje overig.

Ik begin graag bij de onafhankelijkheid en de versterking van de rechtspraak. De heer Sneller vroeg naar de reikwijdte die ik heb voor de ambitie voor de volgende stap, die onafhankelijkheid van de begroting die we nu inrichten. In de brief is aangegeven dat er verschillende varianten denkbaar zijn. De afgelopen maanden is samen met het ministerie van Financiën een werkgroep bezig geweest om te kijken hoe we die begroting zo onafhankelijk mogelijk zouden kunnen vormgeven. Dan blijkt dat met een beleidsartikel in de huidige begroting, wat een eerste en, zoals ik zei, fundamentele stap is, ook daadwerkelijk al resultaat bereikt kan worden, maar dat de andere stappen tegelijkertijd ook een fundamentele wetswijziging zouden betekenen. Een wetswijziging kost ontzettend veel tijd. Daar hoef ik ook niks meer over uit te leggen. Dit zie ik dus meer als een twee- of drietrapsraket, waarbij we begonnen zijn met het verhogen van het schot tussen de politiek en de rechtspraak. Dat betekent een apartere begroting binnen onze eigen begroting, een apart beleidsartikel. Alle varianten die nu verder worden onderzocht, gaan ook weer in samenspraak met de Raad voor de rechtspraak, de Hoge Raad, het ministerie van Financiën en het ministerie van Justitie en Veiligheid. Ik zal uw Kamer er natuurlijk zo spoedig mogelijk over informeren wanneer we die volgende stap kunnen zetten. Ik zou daaraan willen verbinden dat dat volgend jaar voor het zomerreces zou kunnen zijn.

Dan de benoemingen van de leden van de Hoge Raad. Dat werd ook nog even heel expliciet genoemd door de heer Sneller. Voor het einde van het jaar zal ik uw Kamer hier verder over informeren, want in de beleidsreactie op de aanbevelingen van de Staatscommissie rechtsstaat is aangekondigd om de voors en tegens van die mogelijke wijzigingen in de benoemingsprocedure van leden van de Hoge Raad te wegen tegen

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

de achtergrond van de overwegingen van de Staatscommissie. Daarbij wordt ook de jurisprudentie van het Europese Hof, het Hof van Justitie, betrokken, juist ook als het gaat over de onafhankelijkheid van rechterlijke benoemingen. Hierin zetten we op dit moment dus samen met BZK de nodige stappen en daar zal ik in de komende weken — zo lang duurt dit jaar namelijk nog — bij u op terugkomen.

Voorzitter. Dan de vraag van PRO. Mevrouw Abdi stelde een vraag over de uitholling van de rechtsstaat; dat is een risico. Ik denk dat u allen op verschillende momenten op een andere manier heeft aangegeven hoe we zorgen dat er een balans blijft tussen de onafhankelijkheid van de rechtspraak, wat we zien in het vastlopen van de keten en hoe je op een efficiënte manier kunt proberen die doorstroom te vergroten. Mevrouw Abdi vroeg heel specifiek naar de rechtsbescherming, namelijk of we daar zien dat we, zeker als het gaat over grote maatschappelijke uitdagingen, niet lichtzinnig met keuzes in de procedures om mogen gaan. Dat is absoluut het geval. Binnen het bestuursrecht ontwikkelen we op dit moment een afwegingskader, juist ook om departementen die met dit onderdeel stoeien handvatten te kunnen geven voor zorgvuldige afwegingen daarin.

Het is wel goed om in het verlengde daarvan te noemen welke wijzigingen bij de Algemene wet bestuursrecht dan ook van toepassing zouden kunnen zijn. Dat wordt op dit moment ook door mijn departement onderzocht. Het is dus eigenlijk een combinatie van die twee dingen. We willen de andere departementen graag een handreiking bieden om de afweging goed te kunnen maken. We willen zelf kijken wat binnen de Algemene wet bestuursrecht juist zou kunnen helpen om beroepszaken sneller af te wikkelen, zonder de rechtsbescherming, die ook zo cruciaal is, tekort te doen.

Voorzitter. In het verlengde daarvan ligt natuurlijk meer het burgerperspectief. Mevrouw Abdi noemde de doorlooptijden en de gevolgen naar aanleiding van de kindertoeslagenaffaire. Dit probleem wordt natuurlijk op verschillende fronten aangepakt, en misschien de oplossing ook wel. We zoeken in eerste instantie natuurlijk heel erg naar het weer vergroten van het vertrouwen in de politiek en iedereen die gaat over de wetten maken; volgens mij noemde mevrouw Abdi dat zelf ook. Hoe zorgen we ervoor dat je je herkent in wat een rechter uiteindelijk, binnen de bandbreedte die hem opgelegd is en binnen de wet die wij met elkaar bedacht hebben, doet en dat de uitspraken nog steeds aansluiting vinden bij hoe we daar maatschappelijk naar kijken? Dit is een heel actief gesprek dat ik uiteraard ook met de rechtspraak voer. Het is ook mooi dat mevrouw Coenradie nog even haar periode als staatssecretaris aanhaalde en herkent dat juist de gesprekken met de rechtspraak zo cruciaal zijn als het gaat over de onafhankelijkheid van de rol enerzijds, maar vooral ook voor de grote behoefte die er is om de uitspraken die de rechterlijke macht doet nog steeds te kunnen begrijpen en te kunnen uitleggen. De vraag is ook hoe we met elkaar stappen kunnen zetten om, als het in het verleden mis is gegaan, bijvoorbeeld bij het toeslagenschandaal, zaken te verbeteren, ieder binnen zijn eigen verantwoordelijkheden. Dat is wat je met elkaar aan het doen bent.

Voorzitter. Dan in het verlengde daarvan de vraag van mevrouw Keijzer over de onafhankelijkheid van de rechter. De rechter neemt politieke besluiten, geeft mevrouw Keijzer aan. Dat is een hele grote stap. Ik zou daarvan willen zeggen: de rechter spreekt recht op basis van de wet — dat weet mevrouw Keijzer ook — en die wet maken wij met elkaar. Binnen de bandbreedte die wij meegeven, hebben rechters hun afwegingsruimte voor de straftoemeting. Als we vinden dat dat anders zou moeten, dan zijn we hier met

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

elkaar ook verantwoordelijk voor het goed vormgeven en kunnen uitleggen van de wet. Ik denk dat het belangrijk is om dat onderscheid te kunnen blijven maken. Ik denk dat mevrouw Straatman daar ook heel terecht naar verwees. Hoe kunnen we er nou met elkaar voor zorgen dat we nog steeds op een goede manier goede wetten maken, die niet alleen door een rechter uit te leggen zijn, maar vooral ook door de samenleving begrepen worden? Wat mij ontzettend steunt in dat uitgangspunt, is dat de samenleving nog steeds groot vertrouwen heeft in de rechtspraak. Het is bijna 80%. Dat is al jaren zo. Dat is heel stabiel. Daar mogen we als politiek ook een beetje jaloers op zijn. Ik denk dat we daar in die zin echt nog wel wat te doen hebben met elkaar.

Dan de vraag van mevrouw Keijzer die wat specifieker ging over de enquête. Het is een enquête van vijftien jaar geleden. Mijn departement gaat geen enquête uitzetten, maar wat ik wel kan doen, is met de Raad voor de rechtspraak uw verzoek bespreken. Ik kan dus in ieder geval meenemen naar hen of zij dit doen. Dan zal ik aangeven dat een Kamerlid daarom verzocht heeft. Het is natuurlijk aan hen om te kijken of zij het belangrijk vinden om een beeld te krijgen van achtergrond, maatschappelijke motivatie en wellicht zelfs politieke voorkeur. Maar het is helemaal aan hen om inzicht te krijgen in wie precies hun personeelsbestand is. Ik denk dat vooral belangrijk is dat zij ook zelf het arbeidsrecht volgen in wat je mag uitvragen aan collega's.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik heb het niet gehad over strafrecht en straftoemeting. Dat was een ander Kamerlid. Ik heb het gehad over open normen in allerlei andere wetgeving, waaronder in het vreemdelingenrecht. De vertrouwenscijfers in de rechtspraak zijn nu nog hoog, maar we zien allemaal hoe alles onder druk staat en hoe snel dit kan veranderen. Vandaar mijn vraag aan deze staatssecretaris. Legt zij dit als een open verzoek neer: een Kamerlid wil graag dat er een enquête is? Of legt zij dit neer met: het zou goed zijn om eens te kijken hoe de maatschappelijke oriëntatie, die een afwegingscriterium is in het toelaten van rechters tot opleidingen, zich in de huidige rechterlijke macht vormgegeven heeft? Is zij daar zelf in geïnteresseerd?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Zeer. Het antwoord op de vraag die u gesteld heeft over die maatschappelijke oriëntatie komt nu, maar waar het mij bij de vorige vraag om ging, was juist de enquête en de uitvraag daarvan. Ik heb veel vertrouwen in hoe de rechter omgaat met de werving van nieuwe collega's, met het opleiden van de collega's en zeker ook met de vraag hoe we de rechters uiteindelijk proberen te behouden, nu zelfs tot op hogere leeftijd. We zien dat het ontzettend goed werkt als rechters op leeftijd een maatschappelijke rol pakken en een nieuwe, jonge generatie opleiden.

Ik heb een overzicht van die maatschappelijke oriëntatie. Dat geeft voldoende inzicht in waar de rechtspraak naar kijkt. Dat zijn bijvoorbeeld nevenfuncties, vrijwilligerswerk, bestuurlijke activiteiten en werkervaring. De maatschappelijke oriëntatie komt op twee momenten aan bod tijdens de selectie, namelijk bij de toets van de maatschappelijke activiteiten op het cv, dus überhaupt als iemand zijn vinger opsteekt, en als het eindgesprek plaatsvindt met de landelijke selectiecommissie. Die bekijkt dan of die maatschappelijke activiteiten vallen onder wat zij verstaan onder "maatschappelijke oriëntatie." Het is voor hen namelijk belangrijk dat rechters daarin al ervaring hebben opgedaan.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dat is geen antwoord op mijn vraag. Is de staatssecretaris zélf geïnteresseerd in wat de politieke oriëntatie van rechters in opleiding is? Legt zij het verzoek van "een Kamerlid", zoals zij dat al te precies formuleerde, met een positieve aanbeveling neer bij de Raad voor de rechtspraak?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Nee. Zoals ik net al zei — ik wil niet in herhaling vervallen — heb ik veel vertrouwen in de manier waarop de rechtspraak zijn werving en selectie doet. Als het gaat over de efficiency zie ik dat zij proberen om alle zeilen bij te zetten om juist weer een stapje extra te zetten; ik zal daar zo dadelijk nog iets over zeggen. Maar het lid Keijzer doet mij hier een verzoek. Ik vind het belangrijk dat als er een verzoek is dat een andere staatsmacht dan de mijne betreft, ik dat verzoek kan doorgeleiden. Dat zou ik ook doen als het een vraag is die bijvoorbeeld een ander departement aangaat. Vandaar dat mijn reactie is dat ik het verzoek met liefde door wil zetten. Ik heb zelf niet de behoefte om er meer beeld van of grip op te krijgen, want ik denk dat dat niet een gezonde situatie is. Wat helpt, is dat ik weet dat een maatschappelijke oriëntatie onderdeel uitmaakt van de RIO-opleiding. Juist daardoor wordt door de rechtspraak zelf geborgd dat het een zorgvuldig proces is. Vanuit mijn rol en verantwoordelijkheden ga ik mij daar zeker niet in mengen, maar ik vind het belangrijk dat als een Kamerlid dit verzoek doet, ik dat kan doorgeleiden.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dat wordt dan een motie; dat zal u niet verbazen. Ik ga nog even door op die maatschappelijke oriëntatie. In het eindgesprek wordt uiteindelijk bepaald of de maatschappelijke oriëntatie goed is. Ik citeer niet helemaal juist, maar parafraseer: er wordt beoordeeld of de maatschappelijke oriëntatie bevalt. Wanneer is dat dan zo?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Dat is echt aan de rechtspraak. Ik vind het veel te ver gaan om, zeker vanuit de politiek, iets te zeggen over de selectie van nieuwe rechters door de rechtspraak. Zij hebben geborgd dat er in dat proces gekeken wordt naar maatschappelijke oriëntatie, of je een beetje beeld hebt bij wat er op dit moment gebeurt in de samenleving. Dat is volgens mij juist wat ook door deze commissie wordt uitgesproken: het is belangrijk dat het mensen zijn die met de poten in de klei hebben gestaan, die weten waar het op dit moment precies over gaat in Nederland of binnen Europa. Ik denk dat het goed is dat de rechtspraak in het proces hier iets voor geborgd heeft. Het lijkt me ongezond, zeker in de verdeling van machten zoals wij die binnen onze rechtsstaat kennen, als ik mij daar met mijn politieke kleur en zeker ook als bewindspersoon in zou mengen.

De **voorzitter**:
Dit wordt uw vierde interruptie, mevrouw Keijzer. Ik had gezegd dat we er drie doen, maar omdat mevrouw Keijzer ze kort houdt, kan dat. Gaat uw gang. De anderen krijgen hierna ook een vierde als ze het kort houden.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dit is dus precies waar het misgaat. Je wil het niet weten. Als er dan geselecteerd wordt op maatschappelijke oriëntatie, wil je ook niet zeggen hoe dat gaat. Maar als het je maatschappelijke oriëntatie is dat je bijvoorbeeld onderdeel bent van een brancheorganisatie voor veehouderijen, als je daar vrijwilliger bent, is dat dan goed? Als

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

je in een bestuur tegen azc's zit, is dat dan goed, of is dat de verkeerde maatschappelijke oriëntatie? Dat wil je toch weten?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Nogmaals, dat is echt aan de rechtspraak zelf. Ik denk dat het heel gezond is dat we die scheiding der machten hebben. Het lijkt me ook zeer onwenselijk als de rechtspraak iets zou vinden van de selectieprocedure van onze politieke partijen. Houd het dus gescheiden en zorg dat het proces goed is ingericht. We hebben daar met elkaar als samenleving iets te doen en dat is juist waarom ik blij ben dat die maatschappelijke oriëntatie op een zorgvuldige manier wordt vormgegeven.

Voorzitter. Er is een aantal vragen gesteld over de digitale zittingen en de kansen daarbij. We zien namelijk dat daar nog niet optimaal gebruik van wordt gemaakt op de verschillende plekken terwijl het in de toekomst mogelijk iets kan oplossen in de hele keten, iets waar mevrouw Straatman en mevrouw Coenradie opmerkingen over hebben gemaakt. Ik begin met de digitale videoconferentie. Het online zittingsplatform is klaar. Mevrouw Straatman vroeg hoe we dat intensiveren. De Raad voor de rechtspraak treft dit jaar voorbereidingen voor een veilige ingebruikname ervan, juist ook omdat de fysieke zittingen en de mogelijkheden om die te beperken onderdeel uitmaken van ons nieuwe Wetboek van Strafvordering. Laat ik zeggen, ook in de richting van mevrouw Coenradie, dat dat goed nieuws is, want de ebi en de AIT zitten nu juist daar waar het hoogste risico is, waar je de minste bewegingen wil en waar je graag optimaal wil benutten dat die verschillende bewegingen niet plaatsvinden. We hebben kans gezien om dat een plek te geven in het nieuwe Wetboek van Strafvordering.

Het is wel zo dat de rechtspraak aangeeft mee te willen groeien met de digitale samenleving. We zien ook wel kansen om dit naar een "ja, tenzij" te brengen. Maar er is ook een heel grote roep in de samenleving en in de strafrechtketen — en dat is denk ik heel terecht — om slachtoffers, of de journalistiek of iedereen die een zitting wil bijwonen, de ruimte te bieden om daar aanwezig te zijn. Onderdeel daarvan kan uitmaken dat je een verdachte in zijn ogen wil kijken en dat je het bij je slachtofferverklaring niet tegen een scherm hebt. Ik denk dat we die dingen steeds met elkaar in balans moeten zien, want ik geloof er heel erg in dat we die bewegingen terug kunnen brengen, maar in dat geheel moeten we wel oppassen dat we het niet te veel afkalven juist daarvan.

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Ik heb er alle begrip voor dat we daar balans in moeten zoeken. Ook ben ik toch wel heel erg verheugd te horen dat we misschien moeten toewerken naar die "ja, tenzij", want dat had ik bepleit in mijn betoog. Ik heb er dan alleen wel behoefte aan te voorkomen dat als we volgend jaar weer in dit debat zitten, we dan eigenlijk zoekende zijn naar wat we het afgelopen jaar, in 2027 dus, voor stappen hebben gezet. Ik zou die beweging namelijk met grote stappen willen maken, want ik denk dat het mogelijk is om tal van zaken waarbij er vanuit de rechtspraak niet veel behoefte is om in de rechtszaal met slachtoffers/nabestaanden te praten, digitaal af te handelen. Ik zou graag willen weten of de staatssecretaris ons kan doen toekomen hoe dat stappenplan in samenspraak met de rechtspraak eruit ziet en welk tijdspad en welke stappen we daarin kunnen verwachten. Ik ben benieuwd of de staatssecretaris hier een toezegging op kan doen

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Ik ben heel erg bereid om mee te denken met deze oplossing, omdat die iets kan toevoegen in de efficiency. Ik denk ook dat het kansrijk kan zijn, zeker in het gesprek dat ik nu hierover heb met de Raad voor de rechtspraak. We kijken momenteel middels het Deltaplan voor de strafrechtketen op al die verschillende onderdelen waar we goed op kunnen monitoren, wat we zouden moeten plussen en minnen en wat daar minder behulpzaam in is, dus waar we minder effect van zien. Ik kan toezeggen dat ik uw punt daarin meeneem en dus in dat Deltaplan voor de strafrechtketen bekijk of er mogelijkheden zijn, juist ook bij de Raad voor de rechtspraak, en of we in de digitale zittingen nog kansen laten liggen. Ik wil dit doen zonder hen nu meteen op te zadelen met een stappenplan waardoor ze zich eendimensionaal daarop gaan richten terwijl we het eigenlijk in zijn geheel willen blijven bekijken. Als ik het zo mag meenemen, wil ik het heel graag in de breedte van onze uitdagingen een plek geven.

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Daar kan ik me wel in vinden, temeer ook omdat we niet alleen moeten bekijken of we slachtoffers, nabestaanden en de pers voldoende ruimte geven om ergens fysiek bij aanwezig te zijn. Een andere prangende vraag vanuit de samenleving betreft namelijk de behoefte aan een wat snellere doorlooptijd van een zitting, zodat je niet maar in het ongewisse blijft en elk kwartaal maar moet hopen dat iets wordt ingepland. Al dat wachten doet ook iets met het geloof in onze rechtsstaat. Alles wat we daarin kunnen doen, de snelheid die we daarmee kunnen bewerkstelligen zou ik willen aanmoedigen, zeker in het deltaplan. Maar dit moet wel met concrete informatie gebeuren en minder vrijblijvend dan ik het nu een beetje voel, in de trant van: nou, dan gaan we kijken waar we het nog een beetje kunnen oprekken. Ik zou echt willen zien dat ook de rechtspraak daarin zijn verantwoordelijkheid neemt en toezegt zich te conformeren aan dit soort getallen, of dit soort uitspraken of dit soort categorieën waarin ze overgaan tot digitale zittingen.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
In individuele zaken is het de beslissing van de rechter wat ze wel en wat niet digitaal doen. Ik ga dat gesprek ook voeren met de Raad voor de rechtspraak om te bezien of we met elkaar kunnen kijken naar een optimalisering. Juist bij de DV&O, die zoals u weet ook onder mijn verantwoordelijkheid valt, zien we namelijk dat er ontzettend veel bewegingen plaatsvinden. Het is dus prima om het op deze manier mee terug te nemen.

De **voorzitter**:
Er is een interruptie van mevrouw Straatman.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Als het gaat over het civiele recht …

De **voorzitter**:
O ja, sorry. Gaat uw gang.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Als het gaat over het civiele recht zou ik daar nu een uitspraak over kunnen doen, vermoed ik eigenlijk. In het civiele recht is er een wetsvoorstel in voorbereiding om de mogelijkheid tot het voeren van zittingen via videoconferenties structureel te verankeren. Wellicht is uw vraag dan wanneer dat is. In de loop van '27 gaan we dat voorstel ter

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

consultatie aanbieden.

De **voorzitter**:
Dat is mooi. Maar het levert nog steeds een vraag op. Mevrouw Straatman.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Dat is goed om te horen. Mijn tweede vraag zou dan zijn: en het bestuursrecht? Ik denk namelijk dat we vooral daar grote stappen kunnen zetten. Ik zag dat de eerste online zittingen al in 2025 zijn geweest. Zagen die dan louter op het strafrecht? Ik noemde heel concreet het voorbeeld van het beroep niet tijdig besluit. Ik zou daar toch echt meer concretisering willen. Moeten we daar echt eerst het wetstraject voor afwachten of kunnen we voor dit soort specifieke typen zaken, die wat meer standaard zijn en waar veel capaciteit en werk van de rechters naartoe gaat, nu concrete doelstellingen neerleggen? Kunnen we zeggen dat we bij dit type zaak nu echt het uitgangspunt "digitaal tenzij" gaan hanteren? Hoe ziet de staatssecretaris dit? Moeten we ook voor het bestuursrecht echt dat wetstraject afwachten?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Ik denk dat ik in tweede termijn wat vollediger antwoord hierop kan geven, maar belangrijk is dat we het nu meenemen in de versnelling die we binnen het bestuursrecht met elkaar vormgeven in de Awb. Ik denk dat het goed is om in tweede termijn iets uitgebreider terug te komen op de vraag hoe wij dit precies voor ons zien in het komende jaar, als dat mag van mevrouw Straatman.

De **voorzitter**:
Uiteindelijk gaat mevrouw Straatman daar niet over maar de voorzitter, maar mevrouw Straatman heeft nog een interruptie.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Niet als interruptie maar echt als toelichting: zou de staatssecretaris in die tweede termijn ook die online zittingen mee willen nemen die nu al hebben plaatsgevonden? Betreft dat alleen het strafrecht of blijken er in het civiele recht en het bestuursrecht al mogelijkheden voor online zittingen te zijn geweest via een pilot of wat dan ook?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Dat neem ik in de tweede termijn mee.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Ik kom heel kort nog terug op het punt van digitale zittingen. Ik snap heel goed de oproep van college Coenradie maar ook van collega Straatman om iets te doen aan de doorlooptijden. Maar ik zit nog wel met de gedachte of we voldoende nadenken over de rechtsbescherming. Daar hoorde ik de staatssecretaris eigenlijk niet over. Als zij toch in gesprek gaat over dit onderwerp, zou ik het fijn vinden als er ook goed wordt gekeken naar dit aspect. Ik ben benieuwd of de staatssecretaris daar nog een reactie op kan geven.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Zeker. Ik vind "equality of arms" altijd een heel mooi uitgangspunt, dus dat er een gelijk speelveld is voor zowel de verdachte als het slachtoffer, voor iedereen die in de zaak met elkaar van doen heeft. De discussie die je natuurlijk met elkaar kunt voeren over

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

digitale zittingen, is hoe we ervoor zorgen dat er nog steeds sprake is van die equality of arms. Dat zijn juist de gesprekken die ook bijdragen aan een goede afweging van wanneer er wel sprake is van goede rechtsbescherming en wanneer niet. Dat is, denk ik, belangrijk om hier op te merken. Tenminste, ik ga ervan uit dat mevrouw Abdi bedoelde dat er ook nog steeds rechtsbescherming moet zijn voor de verdachte.

De **voorzitter**:
Mevrouw Straatman. Nee, mevrouw Abdi.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Dat was niet mijn punt. Het punt dat ik maakte en dat ik breder maak, is dat we de afgelopen twintig jaar een cultuur van schaarste hebben gecreëerd, waarin alles gaat om efficiëntie en we in een soort vicieuze cirkel zitten. Ik vind het gewoon belangrijk dat we oog blijven houden voor mensen die niet makkelijk meekomen, mensen die kwetsbaar zijn en mensen die eigenlijk misschien ook niet in de rechtbank thuishoren en daar toch onbedoeld steeds vaker terechtkomen. Mijn vraag is dus explicieter. Volgens mij is het goed als dit gesprek wordt gevoerd en we kijken bij wat voor typen delicten of rechtsgebieden we zien dat er behoefte is om misschien vaker iets digitaal te doen. Nogmaals, ik juich dat toe, want ik ben het ook eens met collega Coenradie dat die doorlooptijden omlaag moeten, maar het kan niet zo zijn dat we het aspect van rechtsbescherming uit het oog verliezen. Dat is dus het punt waarvan ik zeg: kijk daar nou zorgvuldig naar. Formuleer randvoorwaarden — het maakt mij niet uit wat — maar zorg dat het een weloverwogen besluit is en niet alleen maar: laten we dit maar doen, want het levert ons misschien wel geld en tijd op en bam, bam, bam, bam. We moeten ook oog blijven houden voor de rechtsbescherming van burgers, vind ik.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Dank voor de mogelijkheid om dat ook nog iets verder toe te lichten. Ik dacht dat ik daar zeker in eerdere antwoorden de nadruk op heb gelegd, ook als het gaat om de kansen die vereenvoudigingswetten bieden, bijvoorbeeld binnen Slagvaardige Overheid. Er is altijd betrokkenheid, juist ook vanuit mijn departement, als het gaat om rechtsbescherming, zodat we het op een zorgvuldige en goede manier inricht binnen onze rechtsstaat. We richten daar dus wel degelijk tijd en ruimte voor in. Als het niet kan, te veel afknabbelt of afbreuk doet, komt het ook gewoon weer bij u terecht, omdat het wetten zijn. Dan kunnen we daar ook met elkaar het gesprek over hebben.

Voorzitter. Dan nog even de vraag over enkelvoudige en meervoudige zittingen. Die is wat ingewikkelder. Ik kan 'm wel meenemen naar de Raad voor de rechtspraak, maar zij gaan echt zelf over de vraag wanneer ze een enkelvoudige of meervoudige kamer aanwijzen. De vraag is dus hoeveel invloed je daar als politiek op zou willen hebben, om mezelf toch maar even onder die noemer te laten vallen. In eerste instantie bepaalt het OM zelfs hoe het dat zou willen aanbrengen. De officier van justitie maakt die afweging op het moment dat de dagvaarding wordt uitgebracht. De vraag is dus of het handig en opportuun is om de organisaties hierop aan te spreken, of dat we gewoon moeten borgen dat zij dit op deze manier inrichten.

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Het is uiteraard allerminst mijn bedoeling om te zeggen hoe men exact zijn werk moet doen. Ik denk dat het goed is dat zowel het OM als de rechtspraak daar zelf beslissingen over nemen. Alleen, ik denk wel dat iedereen zijn verantwoordelijkheid moet nemen in

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

de vastgelopen strafrechtketen, waarover we met elkaar terecht heel veel kritische vragen stellen. Dat geldt niet alleen voor ons in de politiek, maar ook in de samenleving en bij de Algemene Rekenkamer. Als iedereen blijft roepen dat we het doen omdat we het altijd zo hebben gedaan en het eigenlijk op deze manier willen blijven doen, dan gaan we ook niets veranderen. Ik zou toch willen vragen om de gesprekken met de rechtspraak en in dit geval ook het OM nadrukkelijker te voeren, zo van: maar wacht eens eventjes, kunnen we nou eens kritisch kijken naar de manier waarop we de zaken doen? Kunnen we daarin toch andere afwegingen maken, zonder dat we ons te veel begeven op het speelveld van de rechtspraak, die daar zelf over zegt te gaan? Natuurlijk moet het zo zijn dat er bij individuele zittingen nog steeds sprake kan zijn van eigen afwegingen van de rechtspraak, maar als we dat blijven doen en aan die kant van de streep blijven staan, komen we denk ik nooit tot een betere doorstroming van de strafrechtketen en benutting van de capaciteit van de rechters.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Ook dit is volgens mij weer een van de knoppen waaraan de rechtspraak wel of niet kan en wil draaien. Ik neem dit graag mee in mijn gesprek met hen, zeker ook in de breedte van het deltaplan strafrechtketen waar we mee bezig zijn. We hebben in die strafrechtketen nu eenmaal met al die kleine facetten te maken. Er is geen grote gouden knop waaraan we draaien waarna het is opgelost; dat weet u. Ik weet dat zij een afweging kunnen maken bij dit soort besluitvorming. Dat doen ze ook. Ik denk ook dat zij het zeker benutten — tenminste, zo ken ik ze tot op dit moment — als zij zien dat het in een enkelvoudige kamer kan en niet meervoudig hoeft, maar laat mij dit ook meenemen naar de rechtspraak om het met hen te bespreken.

De heer **Stöteler** (PVV):
Waarom zou je dat niet bij wet regelen? In het civiel recht is dat natuurlijk wel gebeurd. Een aantal jaren geleden is de absolute competentie van de kantonrechter in civiele zaken behoorlijk opgerekt. We kennen natuurlijk ook het principe van relatieve competentie. Waarom zou je zoiets niet ook in het strafrecht doen?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Dat vind ik op dit moment echt vergaand. Ik denk dat we eerst binnen het deltaplan strafrechtketen moeten zien dat de hele keten op zijn eigen manier werkt aan oplossingen. We zullen richting het einde van dit jaar en volgend jaar de nodige stappen zetten. Ik zou het nu te vroeg vinden om daarvoor de wet aan te passen. Ik heb er veel vertrouwen in dat de rechtspraak als onderdeel van die keten ook zijn verantwoordelijkheid neemt om juist aan dit soort oplossingen te werken, vandaar mijn handreiking om dit punt met hen te bespreken naar aanleiding van de oproep van deze commissie. Tegelijkertijd wil ik niet meteen met, laten we zeggen, grof geschut komen door de wet hierop aan te passen. Ik denk dat dit een heel gezonde afweging is die de rechtspraak en zeker ook het OM zelf maken.

Voorzitter. Dan de vragen die onder anderen de heer Sneller heeft gesteld over de publicatie van rechterlijke uitspraken. Wat is mijn streefcijfer? Ik zeg u eerlijk: ik heb daar geen streefcijfer voor. Ik vind het belangrijk. Daarom zie ik dat we echt nog wat te doen hebben — misschien hebben zij nog wat te doen met elkaar — zodat voor iedereen zo transparant en inzichtelijk mogelijk is wat er precies door de rechter is rechtgesproken en hoe we dat met elkaar moeten interpreteren. De rechtspraak werkt sinds 2021 met het programma Meer én verantwoord publiceren. Er wordt nu vijf jaar op die manier

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

gewerkt. Ik zie dat ze met aangepaste software en de aanschaf van een nieuwe databank ook echt stappen zetten. Tegelijkertijd kun je zeggen: de ontwikkelingen zijn in volle gang, maar we zijn er zeker nog niet. Laat mij ook dit onderdeel meenemen, en dan zeker ook de vraag hoe je de collega's precies begeleidt bij het publiceren en bij de omgang met nieuwe technische middelen en hoe ze zorgen dat dit goed gaat. Sinds 2021 zijn er wel twee keer zo veel uitspraken gepubliceerd. Juist voor de publicatie van uitspraken is een wetsvoorstel in voorbereiding. In de contourenbrief, die begin volgend jaar naar uw Kamer gaat, zal ik ook terugkomen op de vraag hoe we dit verder vorm zouden kunnen geven.

In het verlengde daarvan heeft de heer Ellian nog een vraag gesteld over de openbaarheid van de rechtspraak en over de anonimiteit van rechters en het beperken van geluidsopnames. Volgens de heer Ellian was dat geen goede ontwikkeling. Daar ben ik het roerend mee eens. Het WODC heeft onlangs onderzoek gedaan naar de openbaarheid van strafzittingen. De beleidsreactie is op 6 november naar uw Kamer gestuurd. Er is een wettelijke motiveringsplicht voor rechters om te motiveren dat van het beginsel van openbaarheid wordt afgeweken. De motivering is terug te vinden in het proces-verbaal, maar die processen-verbaal zijn niet meegenomen in het WODC-onderzoek. We zien nu dat de motivering door rechters achterblijft. Ik wil hier graag zicht op krijgen. Ik zal in de tweede termijn nog even terugkomen op de uitspraak van de rechtbank over de toegang van journalisten tot de rechtbank. Ik weet dat we daar iets op hebben voorbereid met elkaar. Ik weet ook dat we de bal weer hebben teruggelegd bij de rechtspraak, zo van: zoals u het nu doet, is het onvoldoende; het moet echt transparanter en toegankelijker zijn, ook voor de journalistiek, om bij rechtszittingen aanwezig te zijn. Daar kom ik in de tweede termijn dus graag nog even op terug.

Dan de vraag van de heer Ellian over de aansturing door de Raad voor de rechtspraak, de kansen die we daarbij in het verleden hebben gezien en de uitvoering daarvan nu. De heer Ellian heeft daar in 2024 een motie over ingediend, juist om de bedrijfsvoering van de Raad voor de rechtspraak te uniformeren. Dat was in die tijd ook een van de conclusies van de visitatiecommissie. De rechtspraak werkt hieraan, maar ik ben wel met hen in gesprek over hoe dat precies vorm krijgt. Je zou graag willen dat dit geborgd is, zeker ook omdat de raad enkele wettelijke bevoegdheden heeft om de gerechten aan te sturen en de bedrijfsvoering uniform te maken. We zeiden net: het schot verhogen betekent ook dat er een grote verantwoordelijkheid komt te liggen bij de verschillende onderdelen van de rechtspraak. Ik denk dat daar nog wel kansen liggen. Zo kan de raad op grond van de artikelen 92 en 23a van de Wet op de rechterlijke organisatie algemene aanwijzingen geven aan de gerechtsbesturen, voor zover dat noodzakelijk is voor een goede bedrijfsvoering, of gerechten opdragen een of meer taken gezamenlijk uit te voeren. Die bevoegdheid is al ingezet wat betreft de landelijke organisatie van ICT en digitalisering. Er worden dus stappen gezet, maar we moeten zeker de vinger aan de pols houden waar er nog kansen blijven liggen.

Voorzitter. Dat was het eerste blok. Dan ga ik nu naar het blokje doorlooptijden en capaciteit van de rechterlijke macht. Ik zal proberen een beetje haast te maken.

De **voorzitter**:
Er zijn al wel aardig wat vragen gepasseerd.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Ik ga kijken of ik wat kan samenvoegen. Bij de doorlooptijden gaat het zeker om de keten waar je mee te maken hebt. Denk aan de ICT-problematiek van het OM vorig jaar. Je ziet dat er vervolgens een hausse bij de rechtspraak terechtkomt en dat je dan al met achterstanden te maken hebt. De rechtspraak werkt sinds november vorig jaar met de meerjarenagenda van de strafrechtketen. Ze maken natuurlijk ook deel uit van het deltaplan en zitten zeer actief aan tafel. We hebben voor de gerechtshoven afspraken voor 2027 vastgelegd over het aantal en het soort strafzaken dat elk hof volgend jaar gaat doen. De hoven nemen zo samen verantwoordelijkheid voor de hele voorraad strafzaken in hoger beroep en voor een goede verdeling van de capaciteit over het land.

De vraag van mevrouw Straatman van het CDA zag op het veel gerichter werven van rechters voor één rechtsgebied of hen uiteindelijk misschien wel in één rechtsgebied laten werken. De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak heeft echt een voorkeur uitgesproken voor het opleiden van rechters tot generalist. Ze worden daarbij in twee rechtsgebieden opgeleid. De NVvR vindt het aanvaardbaar dat in beperkte mate ook specialisten voor een bepaald rechtsgebied worden aangetrokken. Recent is de opleiding tot rechter geëvalueerd door een onafhankelijke evaluatiecommissie. De commissie heeft in haar rapport Opleiden voor een toekomstige rechter ook aanbevelingen gedaan die zien op de vraag of iedere rechter tijdens de opleiding in meerdere rechtsgebieden zou moeten worden opgeleid. De rechtspraak heeft aangegeven opvolging te geven aan de maatregelen die uit dit rapport voortkomen. De duur, inhoud en vorm van de opleiding tot rechter vallen onder de verantwoordelijkheid van de rechtspraak zelf. Ze zeggen dus niet: het moeten alleen maar generalisten zijn. Ze zien ook kansen om specialisten actiever te laten zijn in bepaalde rechtsgebieden. Ik denk dat dit, laten we zeggen, een goede stap voorwaarts is, ook bij de rechterlijke macht.

Voorzitter. Dan de misschien wel potentiële personeelstekorten bij de Afdeling bestuursrechtspraak. De heer Sneller vroeg hoe ik reflecteer op de stelling dat de beste maatschappelijke investering die we kunnen doen, eigenlijk is om de capaciteit bij de Raad van State uit te breiden, zodat die bij bestuursrechtspraak voldoende mensen hebben. Ik ga niet over het personeelsbeleid van de Raad van State. Vooropgesteld: ik heb dit signaal ook nog niet ontvangen. Ik zie wel dat een tekort aan juristen met zich meebrengt dat juist de doorlooptijden van de hoger beroepen op de kwetsbare gebieden die de heer Sneller ook noemde, snel kunnen oplopen. Om die reden onderzoek ik momenteel welke wijzigingen van de Algemene wet bestuursrecht bestuursrechters kunnen helpen om beroepszaken sneller af te handelen met behoud van voldoende rechtsbescherming. Hierbij valt onder andere te denken aan de verruiming van de mogelijkheden om een uitspraak verkort te motiveren en aan het afdoen van meer zaken zonder zitting. Daar zie je dus de efficiencyslag die je in balans wilt houden met de rechtsbescherming. Ik streef ernaar om nog voor de zomer een wetsvoorstel in consultatie te brengen. Dan zal ik u ook weer op de hoogte stellen van de voortgang. Daarbij moet gezegd worden dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties budgettair verantwoordelijk is voor de Raad van State als geheel.

Voorzitter. Dan de vragen van een aantal van u die breder zagen op inschaling van vrouwelijke rechters. Daar hebben we de afgelopen maanden ook over gewisseld. Er is een vraag gesteld over de pilots die gestart zijn. Dat was juist ook een aanbeveling vanuit het werkdrukrapport van de heer Jaap Winter uit 2004. Het ingewikkelde is dat — en dat vond ik eigenlijk ook wel een mooie constatering — we aan de ene kant met

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

elkaar zeggen dat er voldoende ruimte moet zijn binnen de cao om ook te kunnen afwijken als je mensen wilt binden aan de rechtelijke macht. Voor sommigen kan de inschaling betekenen dat er een stap terug wordt gezet. Aan de andere kant zien we dat die situatie het ons in het verleden nog weleens ingewikkeld heeft gemaakt. In bepaalde mate is er ongelijk beloond; zo oordeelde in ieder geval het College voor de Rechten van de Mens. Die balans probeer ik te zoeken. Ik ga niet over de cao waar de rechtelijke macht mee te maken heeft. Ik zie wel dat het belangrijk is om mensen te houden en goed in te schalen. Er is dus een afwijkingsmogelijkheid. De vraag is alleen even wat het effect is als je dat vaker en meer gaat inzetten.

Ik ben nog in afwachting van een uitspraak, juist in de zaak die gaat over de vrouwelijke rechters die in het verleden niet onder die uitzondering zijn gevallen. Daar heeft het College voor de Rechten van de Mens iets over gezegd. En uw Kamer heeft mij ook bij de begroting opgedragen om een fonds op te richten waarin ik dit ga compenseren, op welke manier dan ook. Ik wacht de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep hierin af, omdat dat juist het juridisch kader mee kan geven voor hoe ik het wel of niet voor een bepaalde groep vorm kan geven. De tijd dringt ten aanzien van het afsluiten van dit jaar. Ik heb dus wel heel zorgvuldig gekeken naar de middelen die daarvoor beschikbaar zijn gesteld, namelijk die 5 miljoen, en dat dat niet ergens in de grote tombola eindigt maar nog steeds geoormerkt is voor dit doel.

Ik heb net al iets gezegd over de 70-plusregeling. Daar heb ik uw Kamer ook een brief over gestuurd.

Dan de vraag over de extra beveiligde zittingszaal in Lelystad. De heer Ellian heeft een terechte vraag gesteld over de ontwikkelingen bij de extra beveiligde zittingszalen. We zijn natuurlijk bezig met de bouw van Vlissingen. We zien dat de bunker in Osdorp op termijn dicht moet. We moeten dus ook kijken naar voldoende capaciteit van extra beveiligde zittingszalen. Echter, de realisatie van de zaal in Lelystad is complex. Dat heeft te maken met netcongestie, gestegen kosten en de inrichting van het gebied in relatie tot gebiedsontwikkeling Zuiderhage. Daarom worden de planning en de kostenraming van het project momenteel herijkt. Er worden met de gemeente Lelystad diverse gesprekken gevoerd over nut en noodzaak van deze locatie en de capaciteit die daarbij beoogd is. Ook in de voortgangsbrief georganiseerde criminaliteit tijdens detentie en berechting zal ik voor het einde van het jaar nog duidelijkheid geven over de behoefte die er is ten aanzien van het wel of niet doorzetten van de extra beveiligde zittingszaal in Lelystad.

De **voorzitter**:
Staatssecretaris, als u mij permitteert. Fijn hoor, maar ik had hier helemaal geen enkele vraag over gesteld. Het is prima, maar …

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Het is een proactieve sondering.

De **voorzitter**:
Ik had hier in ieder geval niet naar gevraagd, maar dank voor het antwoord. Gaat u verder.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Graag gedaan, voorzitter. Dan wel een vraag van u, als het goed is, over de democratische rechtstaat. Hoe kijkt de staatssecretaris naar het versimpelen van het omgevingsrecht? Daar heb ik zojuist natuurlijk ook al het een en ander over gezegd, juist in relatie tot de rechtsbescherming en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, die ook een belangrijke rol heeft in woningbouwzaken, die bij versnelling altijd de balans zoekt tussen de rechtsbescherming en efficiency die je met elkaar beoogt. Met de wetgevingstoets wordt al door het ministerie van JenV gekeken of daar een gezonde balans in is.

De heer Ellian stelde ook nog een vraag aan mij over de wijkrechtspraak. Die zag ook heel erg op de efficiency daarvan. Ik geloof er heel erg in. Ik heb nu meegekeken met de wijkrechtspraak in Amsterdam. Ik kreeg daarvan terug, zeker ook waar het gaat over preventie met gezag, dat alleen al het percentage van op komen dagen voor de zitting vele malen hoger is. We zouden natuurlijk heel graag op termijn willen zien dat we deze mensen ook niet meer terugzien in de strafrechtketen, omdat de inzet gericht is op: zit er een sociaal wijkteam bij, is de reclassering betrokken, hoe zorgen we dat je weer op het rechte pad komt? Ik zie ook dat er vanuit de rechtspraak in verschillende grote steden initiatieven voor zijn. Ik heb dan ook veel geduld, omdat dit zich niet uitbetaalt met een week, maand of jaar. Dit betaalt zich uiteindelijk uit in maatschappelijke baten, namelijk in het niet terugzien van deze mensen in de strafrechtketen. Vandaar dat ik zeker zie dat het een bijdrage levert in wat we met elkaar te doen hebben binnen de hele strafrechtketen, op lange en korte termijn.

Voorzitter. Dan heb ik nog het mapje overig. Daar zit ook de vraag van de heer Stöteler in over de ambtshalve toetsing. Dat is een hele terechte …

De **voorzitter**:
Mevrouw Straatman heeft een interruptie.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Ik had bewust even het einde van het mapje capaciteit afgewacht. Het gaat mij uiteindelijk niet om de individuele voorstellen die ik heb gedaan over de twee rechtsgebieden, de inzet van rechter-plaatsvervangers en de zijinstroom digitaal. Het gaat me erom dat we onderaan de streep netto meer rechters hebben op de zittingslocaties. Als je uit het jaarverslag van 2025 de uitstroom van de instroom aftrekt en deelt door het aantal zittingslocaties — ik heb net even het sommetje gemaakt — dan heb je de schrijnende uitkomst: vanaf 2021 tot 2025 komt er gemiddeld gezien 1 rechter per zittingslocatie bij en in 2025 0,7. Het is wel een gigantische maatschappelijke opgave als er per jaar netto 0,7 … Er bestaat niet eens 0,7. Maar dat betekent dat er op bepaalde locaties niet eens één rechter bij komt. Ik wil van de staatssecretaris daar toch wel iets meer richting op. Het maakt mij niet uit welke keuzes de rechtspraak daarin maakt, maar onderaan de streek wil ik daar gewoon die mensen. Kan de staatssecretaris daar meer concrete doelstellingen aan verbinden en die ook naar de Kamer terugkoppelen? De vrijheid ligt dan bij de rechtspraak om te kijken welke heilige huisjes zij terzijde schuiven, of het nou die rechtsgebieden zijn of iets anders. Maar ik vind echt wel dat we daar meer op moeten drukken. We hebben het allemaal over doorlooptijden en capaciteit en deze cijfers zijn zo ontzettend laag. Dat kan gewoon niet. Zou de staatssecretaris hier concrete doelstellingen aan willen verbinden en die ook jaarlijks of periodiek met de Kamer willen delen?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Dank voor deze vraag. Het is terecht dat mevrouw Straatman daar ook nog op terugkomt. In z'n geheel, in het behoud en het werven en uitstromen van onze rechters, wordt er aan allerlei verschillende knoppen gedraaid. De rechtspraak wil meer rechters opleiden dan zij nu doet. De capaciteit ontstaat doordat je rechters tot hun 73ste ook als plaatsvervanger kunt laten doorwerken. We behouden meer mensen doordat gerechtsjuristen bijvoorbeeld ook ingezet kunnen worden als plaatsvervanger. Het is dus niet eendimensionaal. Ik ga zelf daar geen getallen aan knopen. Ik kan wel de vraag bij de rechtspraak neerleggen over hoe zij dat gaat doen. Dat is ook een terechte vraag van mevrouw Straatman. Dan gaat het er juist over welke opgave ze zichzelf ook opleggen en hoe ambitieus ze zijn over twee rechtsgebieden koppelen aan rechters en hoe zij zien dat ze een rol hebben en bijdragen aan de oplossingen in de strafrechtketen.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Laat ik het maar gewoon even eerlijk zeggen, met alle respect voor het instituut de rechtspraak. Het is natuurlijk gewoon een behoudende organisatie waarbij afspraken op een bepaalde manier gemaakt zijn. De regels over bijvoorbeeld die twee rechtsgebieden zijn ooit vanuit een bepaalde gedachte gemaakt. Die kan ik ook nog wel volgen. Maar tegelijkertijd is het heel moeilijk om dit soort organisaties te sturen. Ik kijk naar de kale cijfers. Ik noemde zojuist het aantal extra rechters netto per zittingslocatie, maar denk bijvoorbeeld ook aan gerechtsambtenaren. Ik lees dan: we gaan met een pilot daar meer op inzetten. In 2025 is de instroom van gerechtsambtenaren lager dan in 2024. Het is dus niet gelukt. Ik vind dat we dit soort organisaties wel wat actiever mogen sturen. Daar zullen dan toch ook wel concrete cijfers bij horen. De manier waarop ze dat dan invullen, vind ik aan de organisaties zelf, maar met het risico dat wij dan straks gaan zeggen: de twee rechtsgebieden moeten eraf, de zijinstroom, de inschaling et cetera. Maar ik wil meer concrete doelstellingen. Als we hier met z'n allen delen dat die doorlooptijden te hoog zijn, dan vraagt dat ook echt iets van de capaciteit. Dat vraagt ook om het doorbreken of opzijzetten van heilige huisjes. Dat gaat gewoon niet als een organisatie wat behoudender is en liever vasthoudt aan hoe het altijd was, dan aan wat we daar ook aan kunnen veranderen. Ik hoop daar wel iets meer beweging van de staatssecretaris te zien. Ik wil iets minder vrijblijvendheid, want anders zie ik die getallen … Als ik vijf jaar terug kijk, zie ik in alle eerlijkheid weinig positieve verbeteringen.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Ik vind dat we heel zorgvuldig om moeten gaan met de rolverdeling; dat is mijn uitgangspunt. Ik zie ook wat mevrouw Straatman hier aanstipt. Zij kijkt vijf jaar terug en ziet dat het nog niet met zevenmijlslaarzen gaat. Ik zie ook de volgende zaken en dat wil ik ook even gezegd hebben. Zo'n initiatief als de wijkrechtspraak komt echt uit de rechtspraak, uit de rechters zelf. Er zit echt een ambitie om met een nieuwe ambitie te kijken naar hun werk en de verantwoordelijkheden daarin. Ik wil ze zeker uitdagen, niet met cijfers, maar met resultaten om te komen tot oplossingen voor de strafrechtketen. Dat betekent ook dat je daaraan de volgende vraag kunt koppelen. Hoeveel rechters heb ik dan precies nodig om deze doorlooptijd wel te halen? Ik denk dus dat het denkwerk rondom de vraag hoe ze dat gaan doen heel erg bij de rechtspraak ligt. Ik ben het met mevrouw Straatman zeer eens dat je daar met elkaar ambitieus over moet zijn. Dat inzicht krijgen we natuurlijk op het moment dat we een deltaplan hebben dat gaat over de hele strafrechtketen en over de vraag waar precies, op welk rechtsgebied, het vastloopt. Ik vind het dus prematuur om daar nu op dit wat meer eendimensionale gedeelte een opgave neer te leggen, terwijl we proberen in z'n geheel goed te kijken

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

naar wat nodig is en daarin elkaar te respecteren. Ik zie zeker ook dat we grotere stappen moeten zetten dan tot nu toe het geval is.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Laatste punt, voorzitter. We spreken nu heel vaak over het strafrecht en het deltaplan over de strafrechtketen. Maar we zien breed dat het vastloopt, in het vreemdelingenrecht, in het civiele recht, bij de hoven. Dat is echt niet alleen maar strafrecht. Nogmaals, we geven ook middelen aan de rechtspraak. Daar mag je toch ook wel concrete resultaten voor terugzien? Ik vind het helemaal niet raar om dan te zeggen: we willen jaarlijks 10% stijging. Het maakt mij niet uit welk getal het is, als het maar een concrete doelstelling is waar ook een tijdspad aan vastzit. De cijfers laten geen positieve ontwikkeling zien. De instroom in 2021 — dat is vijf jaar geleden — was 159 nieuwe rechters. In 2025 zijn het 167 nieuwe rechters. We moeten toch ergens ook wel een beetje op kunnen sturen als we met z'n allen roepen dat die doorlooptijden niet kunnen. Dat is niet alleen in de strafrecht, maar ook echt wel breder in de rechtspraak.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Het is zeker herkenbaar. Als we kijken naar de werving en de mogelijkheden die er wat mij betreft zijn om dat te vereenvoudigen en te versnellen, dan zie ik oplossingen in het verhogen van de leeftijdsgrens en in de rol die gerechtsjuristen kunnen spelen. Ik denk dat de instroom ook geborgd moet zijn door meer mensen te gaan opleiden. Ik vind het ongewenst om daar vanuit mijn rol getallen aan te koppelen, omdat ik denk dat de ambitie bij de rechtspraak hoog is. Dat blijkt ook uit het gesprek dat ik met hen hierover voer, zeker ook als het gaat over het maken van een of twee rechtsgebieden tot je expertise. Hoe kunnen we er nou voor zorgen — dat is ook het gesprek dat ik met de Raad voor de rechtspraak voer — dat we aan al die knoppen blijven draaien? Als ik daar getallen aan ga verbinden, vind ik dat ik te grote stappen over mijn verantwoordelijkheid heen zet. Ik vind dat ik bij hen moet laten hoe zij dit op orde gaan brengen. Hebben ze wat te doen? Zeker! Realiseren ze zich dat? Ook, zeker!

Ik heb nu nog het blokje overig.

De **voorzitter**:
Mevrouw Coenradie heeft eerst nog een interruptie.

Mevrouw **Coenradie** (JA21):
Ik heb daar toch wel moeite mee, omdat we binnen de hele strafrechtketen, juist omdat daar ook elke keer geld naartoe gaat, steeds vragen om bepaalde verantwoording. Dat doen we bij de politie. Dan willen we ook weten waar het geld naartoe gaat, aan welke doelen we ons kunnen conformeren, en wat we van hen kunnen verwachten. Met "wij" bedoel ik niet alleen wij die hier zitten, maar de hele samenleving. Met welke boodschap gaan wij naar buiten? Wat kan men verwachten? Ik vind dat van de rechtspraak ook.

Bij mij bekruipt steeds het gevoel — dat wordt ook steeds meer — dat dat binnen de strafrechtketen eigenlijk an sich een heilig huis is. We kunnen misschien wel aan hen vragen of ze er wellicht op een moment over na willen denken om zich ergens aan te conformeren. Maar als ze dat niet toegeven — ik chargeer nu even — dan hebben we ze dat in ieder geval gevraagd. Ik zou heel concreet van de rechtspraak willen weten waar ze zich aan gaan conformeren. Ja, daar moeten doelstellingen aan gekoppeld worden. Ja, dat betekent een regiefunctie vanuit de staatssecretaris. Zij is ook

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

stelselverantwoordelijk. Dat is inderdaad sturend. Dit wil de Kamer, dit wil de maatschappij. We willen de doorlooptijden echt anders zien. Als we dit niet rigoureuzer aanpakken, voeren we elk jaar dit gesprek. Ik wil dat voorkomen. Ik wil eigenlijk ook voorkomen dat we dit middels een motie moeten doen. Volgens mij wordt dit vrij breed gedragen in de Kamer, dus ik verwacht toch wél die grotere stappen, wél wat hardere toezeggingen, en wél wat meer daadkracht, juist in de gesprekken met de rechtspraak.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Dank ook voor deze onderschrijving en ondersteuning van datgene vanwaaruit ik werk. Ik voer zeker dat gesprek met de raad. Dat gaat ook over wat nu op de convocatielijst staat, over een jaarverslag dat door de Raad voor de rechtspraak wordt aangeleverd en over jaarplannen. Dat bespreek je met elkaar. Op het moment dat we vinden dat ze te weinig toekomen aan meetbare resultaten en blijven hangen in abstracte beginselen, zal dat zeker een gesprek waard zijn. Ik denk dat het belangrijk is dat we nog steeds zien dat de rechtspraak ambitie heeft, ook in hoe ze willen leveren in de toekomst, en ook als ik zie wat ze nu weer in hun jaarplan voor '27 neer willen leggen. Ik denk dat het goed is dat we daar ook met elkaar eerlijk over zijn. Dit moet je goed beleggen op de plek waar het hoort. Hebben we hier ambities met elkaar? Zeker! Vind ik dit het moment om dat op deze manier steviger neer te leggen? Ik vind het prematuur, maar ik begrijp heel goed de wens van de Kamer. Ik kan toezeggen dat ik deze diepe wens voor meetbare resultaten bij de Raad voor de rechtspraak neerleg, zodat we dat ook terug gaan zien in het jaarplan. Als er een jaarverslag komt dan kunnen we ook zien of het nou wel of niet gehaald kan worden en waarom dat wel of niet lukt.

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Ik wil ook wel graag collega Straatman bijvallen. Ik denk dat het volgende hier ook belangrijk is. Er worden een aantal denkrichtingen meegegeven. Dat zijn suggesties waarnaar gekeken kan worden. Ik hoor daar de staatssecretaris niet over. Ik hoor dat de staatssecretaris in gesprek wil gaan over bijvoorbeeld meetbaarheid en ambitie. We willen als Kamer iets hebben waar aan ons verantwoording over afgelegd kan worden. Ik merk dat ik zelf, terwijl ik luister naar de beantwoording van de staatssecretaris, ook zoekende ben. Waar kunnen wij als Kamer eigenlijk op rekenen? Volgens mij worden er hele goed suggesties gedaan. Het lijkt mij wenselijk om dat in een gesprek te bespreken en om daarop terug te komen met een soort stip op de horizon, ook om daarmee te normeren. We hebben ook andere normen. We zeggen ook dat er een wijkagent moet zijn op zoveel inwoners. Dat halen we ook niet altijd, maar het zegt wel iets over de ambitie die we hebben, waar we naartoe willen. Ik zou de staatssecretaris toch opnieuw willen uitnodigen om te kijken naar de suggesties die door collega Straatman zijn voorgelegd. Ziet ze daar muziek in? Ander vrees ik inderdaad dat er moties gaan volgen en dat Kamerbreed wordt gezegd: we willen dat hier toch wat meer tempo en ambitie in komt.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Ik begrijp de wens. Tegelijkertijd heeft u ook in mijn brief kunnen lezen dat het gaat over het verhogen van een schot tussen politiek en rechtspraak, ook daar waar het gaat over verantwoording. Die balans moet ik natuurlijk zoeken. Aan de ene kant spreken we met elkaar de wens uit dat nu de zon schijnt we daarin de kokers echt los van elkaar willen maken. Aan de andere kant willen we heel graag weten wat ze precies doen met de middelen die beschikbaar gesteld worden. Daar zit precies … Hoe gaan we dat met elkaar in het vervolg inrichten, waardoor je niet degene bent die bepaalt? Je bent wel de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

medeverantwoordelijke voor een gezonde rechtsstaat. Daar zit mijn ambivalentie ten aanzien van het opdragen wat er wel en niet aan rechters geworven moet worden. Daar zit juist ook het gesprek met de rechtspraak: "Hoe gaan jullie het doen? Jullie hebben een grote rol in de doorstroom en we zien dat het is vastgelopen."

Mevrouw **Abdi** (PRO):
Kort. Ik ben een beetje zoekende waarom de staatssecretaris dit ziet alsof de politiek de onafhankelijkheid van de Raad voor de rechtspraak op de een of andere manier wil ondermijnen. Dat hoor ik totaal niet. We willen een soort stip op de horizon zetten, juist vanuit de zorg die wij allemaal, ook de staatssecretaris, delen dat we echt iets moeten met de doorlooptijden. We zien dat er meer kan gebeuren ten aanzien van de instroom, ook als het gaat om de opleiding van rechters. Ik beluister het betoog van collega Straatman en ik hoor vier denkrichtingen. Ik denk daarover dat er op z'n minst een soort reactie moet komen als: we willen hier wel over in gesprek gaan, dit willen we best wel uitzoeken, dit hebben we al eerder geprobeerd in het verleden. Maar dat hoor ik niet. Daarom nogmaals: ik ben oprecht nieuwgierig naar waar wij een bepaalde ambitie of norm — noem het voor mijn part een actieplan — kunnen uitspreken. Maar dat we in ieder geval kunnen zeggen: als het 2040 is, dan hebben we een toename van x. Snapt u? Daar ben ik naar op zoek. Als ik heel eerlijk ben, zie ik dat eigenlijk niet als een soort ingreep op de positie, de onafhankelijkheid of de verhoudingen die er zijn wat betreft de politiek en de rechterlijke macht.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Ik ben blij met de nuancering van mevrouw Abdi. Ik denk ook dat dat de bedoeling was van de interventie van mevrouw Straatman, die heel erg ziet op de ambities die je hierin met elkaar hebt en niet zozeer op de getalsmatige resultaten van hoeveel rechters we op welk moment aan het werk willen hebben. Ik heb moeite met het tweede punt. Zoals ik al zei, lezen we het eerste punt terug in de jaarplannen en het jaarverslag. Ik vind het mooi om met ambities op pad te gaan, zeker samen met de rechtspraak, om te komen tot doorbraken, niet alleen binnen de strafrechtketen middels het deltaplan, maar ook zeker in de breedte van al die verschillende rechtsgebieden waarop we zien dat het echt is vastgelopen. Laat me dus met die ambities op pad gaan — ik kom daar dan ook graag op terug bij uw Kamer — in plaats van dat we het nu gaan normeren. Ik heb al geprobeerd te zeggen dat je juist met de eigenstandige begroting die we ambiëren voor de rechtspraak moet durven loslaten dat je niet over iedere euro gaat die door de rechtspraak wordt uitgegeven. Dat is politieke sturing die we niet willen met elkaar. Overigens geldt wel altijd nog het budgetrecht van de Kamer, zeker.

De **voorzitter**:
Ik heb zelf nog niks gezegd, maar gelet op de tijd ga ik kort iets zeggen als VVD-woordvoerder. Ik houd me hier al best lang mee bezig. Ik heb inderdaad met diverse collega's gekeken naar sturing op de strafrechtelijke keten en naar de vraag hoe je nou de rechtspraak aanstuurt. Ik moet eerlijk zeggen … Ik moet collega Abdi bijvallen, en in die zin collega Straatman ook. Ik ben het echt fundamenteel oneens met wat de staatssecretaris hier zegt. We mogen wel degelijk iets vinden van de bedrijfsvoering. Sterker nog, de Rekenkamer heeft volgens mij — ik hoop dat ik het goed zeg — zelfs bezwaar gemaakt bij het kabinet en gevraagd waarom u de bevoegdheden die u heeft op basis van de Wet op de rechterlijke organisatie, die puur gaan over het formuleren van doelstellingen en over bedrijfsvoering, niet gebruikt. Ik vind het volstrekt normaal dat als er bij wijze van spreken in een jaarplan zou staan "wij hebben 800 kopieermachines

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

gekocht", ik als Kamerlid mag zeggen "dat vind ik onzin, dus dat moeten jullie niet meer doen". Dit raakt exact de discussie die net ook in de Kamer werd gevoerd. Als de Kamer iets vindt van de rechtspraak is de strekking: alstublieft, u moet tien kilometer opzouten. Ik werk daar echt niet aan mee, zeker niet als het om de bedrijfsvoering gaat. Begrijp ik de staatssecretaris zo dat we dus niet meer elke euro gaan controleren bij de rechtspraak? Dat zou ik namelijk echt een heel fout toekomstpad vinden.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Nee, dat heb ik zeker niet op die manier willen zeggen. Het is belangrijk dat we het schot verhogen tussen waar de rechtspraak over gaat en waar de politiek over gaat. Dat doen we in het kader van de benoemingen en de begroting. U bent als Kamer nog steeds budgetverantwoordelijk. Ik zei het net ook al: als het bijvoorbeeld gaat over samen binnen een ICT-systeem werken, dan is dat wel degelijk iets waar die aanwijzingsbevoegdheid voor is ingezet vanuit de Raad voor de rechtspraak en dan is het belangrijk dat we daar helder met elkaar over zijn. De ambities die door mevrouw Straatman zijn uitgesproken, neem ik dus heel graag mee richting de Raad voor de rechtspraak. Het is natuurlijk onderwerp van gesprek in deze Kamer hoe we met elkaar gaan vormgeven dat de bedrijfsvoering steeds optimaal en efficiënt gaat zijn. Wat ik niet graag zou willen, is dat we het vermoeden wekken dat de financiële middelen die aan de rechtspraak worden toebedeeld een kwestie zijn van politieke willekeur. Dat is wat we ambiëren met het voorstel om het schot te verhogen.

De **voorzitter**:
Je zult altijd zien dat er aan het einde van de vergadering toch een heel fundamenteel debat op gang komt. Laat ik het volgende zeggen in deze interruptie: ik vat het gewoon echt niet helemaal, maar dat kan oprecht aan mij liggen. De rechtspraak is een van de weinige instituties in dit land waar achteraf bijgeplust wordt als er een overschrijding plaatsvindt. Op zich begrijp ik dat heel goed. Immers, een goed functionerende rechtspraak is een fundamenteel onderdeel van een democratische rechtsstaat, maar volgens mij hoeft één organisatie in die hele keten, ook als het om civiel recht en bestuursrecht gaat, niet te klagen dat ze de rechtspraak … Kijk naar wat voor moties er worden ingediend richting het OM, de politie, de overheid zelf, de gemeenten. Het komt op mij toch wel een beetje over … Er werd net gememoreerd aan het feit dat ik ooit tegen de scheidend voorzitter van de Raad voor de rechtspraak zei: u wilt alleen bij ons komen pinnen. Ik krijg nu een beetje de indruk dat de staatssecretaris die route opgaat, dus: we mogen het niet te veel over geld hebben, er moet geen sturingselement zijn en laat de rechtspraak gewoon doen wat die wil. Daar komt het andere deel van het gesprek bij: je mag zeker niks vinden van de inhoud. Ja, dan wordt mijn werk wel makkelijker, maar dan vraag ik me wel af waarvoor ik hier dan nog ben.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Laten we er met elkaar voor zorgen dat deze interventie wordt gedaan, want daar ben ik het roerend mee eens. We hebben dit gesprek met de rechtspraak, waarin het gaat over hoe zij met hun middelen omgaan. Tegelijkertijd — dat is belangrijk — denk ik dat het wat betreft de resultaten die je met elkaar beoogt en de ambities, waar mevrouw Straatman naar verwees, goed is dat we daar geen getallen aan verbinden, niet zozeer de financiële getallen als wel resultaatgericht op aantallen rechters. Wel moeten we goed kijken naar hoe zij nu van plan zijn dat vorm te geven. Die ambities kunnen we natuurlijk met elkaar sterker en steviger uitspreken. We komen zeker nog met elkaar te spreken over het wetsvoorstel om juist te komen tot een onafhankelijkere begroting. Het

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

staat nu eerst in een wetsartikel en in het vervolg zou dat op een andere manier vormgegeven kunnen worden. In het begin van mijn beantwoording heb ik daar iets over gezegd. Ik denk dat het een belangrijk onderwerp is om over van gedachten te wisselen: hoe zien we dat nou voor ons en hoe kan de Kamer daarin in haar rol blijven als budgetverantwoordelijke voor de rechtspraak?

De **voorzitter**:
Hoeveel vragen moet u nog beantwoorden?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Ik ga nog drie vragen beantwoorden. De ambtshalve toetsing …

De **voorzitter**:
Mevrouw Keijzer?

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Ik wil een punt van orde maken. Ik moet naar een volgende vergadering.

De **voorzitter**:
Dank voor uw aanwezigheid.

Mevrouw **Keijzer** (Lid Keijzer):
Dank voor de antwoorden.

De **voorzitter**:
Gaat u verder, staatssecretaris.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Dank u wel. De vraag over de ambtshalve toetsing en het onderzoek van mevrouw Pavillon, om haar maar even te noemen hier. We weten dat de aantallen waar het om deze Europese consumentenzaken gaat zeker heel erg hoog zijn bij de kantonrechter. Op verzoek van de Raad voor de rechtspraak is dit onderzoek uitgevoerd. Ik zie inzichten in dit onderzoek. Ik zie ook dat er, zeker vanuit mijn verantwoordelijkheid, potentie is voor de aanpassing van de wet. Ik vind wel dat ik de Raad voor de rechtspraak eerst met een reactie moet laten komen, want die ziet dat ook. Die ziet hier ook kansen in. Zo kunnen we kijken hoe we kunnen vereenvoudigen, versimpelen en het laagdrempeliger kunnen maken, juist ook binnen het consumentenrecht. Het is zeker een complex vraagstuk en dat zei de heer Stöteler ook al, maar het is wel heel vergaand om dat nou 200.000 keer per jaar met elkaar te beoordelen. Ik zie dus aan beide kanten mogelijkheden. De Raad voor de rechtspraak heeft nu ter harte genomen: de uitvraag is gedaan, dus er gaat gekeken worden wat ermee gedaan kan worden. Ik ga vanuit mijn verantwoordelijkheid kijken of er mogelijkheden zijn binnen de wet.

De heer **Stöteler** (PVV):
Kan de staatssecretaris de Kamer, deze commissie, daar ook van op de hoogte houden? Dit dreigt helemaal de andere kant op te gaan. De kantonrechter in Amsterdam heeft op 6 januari van dit jaar nog prejudiciële vragen gesteld aan het Europees Hof omdat die kantonrechter het niet eens is met de beperkte sancties in de staffel van de Hoge Raad. Als dat zo meteen doorloopt, dan zegt het Europees Hof straks: die sancties moeten hoger en controles moeten nog strenger. Er is dus wel enige haast bij.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Ik snap dat dit in eerste instantie bij de Raad voor de rechtspraak ligt en misschien wel bij Hoge Raad of bij het LOVCK, maar als dat niet zo is, dan zou de wetgever daar wat aan kunnen doen, met informatieplichten of met het inrichten van een eenvoudig betalingsbevel bij niet-betwiste vorderingen. Dan haal je dat helemaal weg bij de rechtspraak. Dat wil ik meegeven. Kan de staatssecretaris ons daar misschien van op de hoogte houden?

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Voorzitter. Van harte doe ik de toezegging om hier in de loop van '27 even op terug te komen bij uw Kamer.

Mevrouw Coenradie vroeg naar de rechtsstaatdialoog. Natuurlijk hopen we volgend jaar op uitnodiging van de Raad van State weer bij elkaar te komen. Het is een zeer relevant en belangrijk gesprek dat we daar met elkaar voeren. De hoge staatsmachten zien in hun rol en verantwoordelijkheden ook dat we elkaar soms kwijtraken en niet begrijpen. De Voorzitter van de Tweede Kamer en de Voorzitter van de Eerste Kamer zitten ook bij die rechtsstaatdialoog. Laten we zeggen dat ik blij ben dat de trend gezet is en dat we daar zeker ook positief-kritisch met elkaar het gesprek kunnen voeren over de uitwerking van verschillende adviezen en uitspraken en over hoe we daar dan met elkaar in dit geheel van een gezonde rechtsstaat mee om moeten gaan. Dat gesprek moet zeer actief gevoerd blijven worden. Daarom ben ik ook blij dat we dat op verschillende momenten met elkaar zullen blijven bespreken.

Mevrouw Coenradie had ook een specifieke vraag over de strafverzwaring.

De **voorzitter**:
U bent ook door uw interrupties heen, mevrouw Coenradie. U heeft er al vier gedaan. De staatssecretaris gaat snel afronden.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Ik zou zeggen: dat is een vraag die daar ook ter plekke aan tafel met elkaar besproken wordt; namelijk de vraag hoe we daar nou precies mee omgaan. Ik zou zeggen: ik ga die vraag zelf niet meenemen, want ik heb minder grote zorgen dat dat op een andere manier wordt ingevuld dan mevrouw Coenradie. Wel denk ik dat het belangrijk is om aan te geven dat de Voorzitter van de Tweede Kamer ook bij dit gesprek aanwezig is en dat die signalen vanuit de Kamer en vanuit de fracties kan meenemen en daar het gesprek over kan voeren.

Dan ga ik naar de vraag van mevrouw Abdi. Zij is vertrokken, maar het is misschien wel goed om nog even iets te zeggen over de verdachten met een zwakke sociaal-economische positie of migratieachtergrond. Meneer Sneller heeft er natuurlijk ook iets over gezegd. Het WODC-onderzoek laat wat betreft de rechtspraak, maar eigenlijk ook wat betreft de hele keten, zien dat er vanuit ongemerkte ongelijkheid wordt gehandeld. Het onderzoek van Investico heeft bijgedragen aan deze groter wordende zorg. De rechtspraak heeft een actieplan ontwikkelt met de maatregelen. De uitkomsten worden op dit moment besproken. Heel concreet vroeg meneer Sneller of hij dat actieplan mocht zien. Voor het aanstaande kerstreces zullen de minister en ik reageren op de bevindingen van het WODC-onderzoek en zullen we ingaan op de maatregelen die genomen worden. Daar maakt dat actieplan dan onderdeel van uit.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Dan ben ik erdoorheen wat betreft de eerste termijn, voorzitter.

De **voorzitter**:
Op een enkel onderwerp zou de staatssecretaris in de tweede termijn terugkomen. Heeft u die toevallig? Kan dat meteen? Ja? Top.

Staatssecretaris **Van Bruggen**:
Voorzitter. Dan kan meteen. De heer Ellian had nog een vraag over de persrichtlijn en de wettelijke motiveringsplicht voor rechters, die achterblijft. De rechtbank oordeelde dat het accreditatiesysteem in strijd is met de vrijheid van meningsuiting zoals die is vastgelegd in artikel 10 van het EVRM, omdat de vrijheid van nieuwsgaring werd beperkt. De Raad voor de rechtspraak werkt aan een nieuw voorstel om het accreditatiebeleid aan te passen, in lijn met dit vonnis, zodat het weer meer toegaat naar toegankelijkheid en de openbaarheid van die zittingen voor de journalistiek.

Dan ga ik naar de vaag over het vreemdelingenrecht, van mevrouw Straatman. De videoconferentie is al wettelijk geregeld in vreemdelingenzaken. Die wordt nu vooral in bewaringszaken gebruikt, en in andere bestuursrechtzaken als partijen dat wensen. Hetzelfde geldt bij civiele zaken. Daarin gebeurt het ook, bijvoorbeeld om de reistijd te verkorten. Er zijn geen cijfers beschikbaar, omdat dit steeds de individuele keuze van de rechter in een specifieke zaak is en omdat daar — ik kijk even naar mijn rechterzijde — ook vanuit de partijen om verzocht kan worden. Dan wordt daar door de rechter over besloten.

Dat waren mijn antwoorden in tweede termijn, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank. Aangezien het 12.56 uur is, wordt een tweede termijn ingewikkeld, maar alle vragen zijn in ieder geval beantwoord. Dat is een beetje mijn schuld als voorzitter, want de interrupties onderling waren echt gigalang, sommige zelfs tweeënhalve minuut. Ik heb dat laten gaan omdat de Kamer ook graag onderling het debat wil voeren. Dat moet ook kunnen.

Ik stel voor dat we de toezeggingen gaan doornemen. Ik verwacht dat we elkaar dan op een ander moment hierover gaan zien.

Mevrouw Coenradie vraagt een tweeminutendebat aan. Daarin hebben we dan kans om verder te debatteren over een aantal zaken.

Als we 30 seconden hebben, willen we die citaten van de heer Sneller nog horen.

Ik ga naar de toezeggingen.

- De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid zegt toe de Kamer voor het zomerreces te informeren over het verhogen van het schot tussen de rechtspraak en de politiek.
- De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid neemt de mogelijkheid om zaken digitaal te voeren mee in het deltaplan strafrechtketen. Dat deltaplan krijgen we in Q1 van '27.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

- De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid komt in de contourenbrief volgend jaar terug op het verder vormgeven van de publicatie van rechtbankuitspraken.

Wanneer krijgen we die contourenbrief? Oké, in de eerste helft van 2027. Dus uiterlijk in juli, voor het zomerreces, 2027.

- De staatssecretaris van Justitie en Veiligheid houdt de Kamer op de hoogte van de voortgang van de ambtshalve toetsing en komt hier voor de zomer van '27 op terug.
- De staatssecretaris komt voor het kerstreces samen met de minister met de reactie op de aanbevelingen van het WODC-rapport over de selectiviteit in de strafrechtketen.

Top. Dan dank ik de staatssecretaris en haar ambtelijke ondersteuning, onze eigen gewaardeerde ondersteuning, de collega's voor het onderlinge debat, de mensen in de zaal en de mensen die dit op andere wijze heb gevolgd. Ik sluit de vergadering.

Sluiting 12.59 uur.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl